

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

**Extrémně pravicové strany ve středovýchodní Evropě –
komparace tří zemí**

Sabina Morová

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Politologie

Studijní obor Politologie

Bakalářská práce

**Extrémně pravicové strany ve středovýchodní Evropě –
komparace tří zemí**

Sabina Morová

Vedoucí práce:

Doc. PhDr. Ladislav Cabada, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2014

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval(a) samostatně a použil(a) jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2014

.....

Zde bych ráda poděkovala Doc. PhDr. Ladislavu Cabadovi, Ph. D. za jeho pomoc, rady a připomínky při zpracování bakalářské práce.

Obsah

1 Úvod	8
2 Vymezení pojmů	13
2.1 Extremismus	13
2.2 Radikalismus	15
2.3 Pravice a levice	17
2.4 Krajní pravice.....	18
2.5 Populismus	19
3 Krajní pravice ve středovýchodní Evropě	22
4 Krajní pravice v České republice po roce 1989	24
4.1 První etapa: 1989-1992	25
4.2 Druhá etapa: 1993-1998.....	27
4.3 Třetí etapa: 1999-2002	28
4.4 Čtvrtá etapa: 2002-2005.....	29
4.5 Pátá etapa: Od 2005 do současnosti – nové subjekty krajní pravice....	30
4.6 Sdružení pro republiku – Republikánská strana Československa	32
4.6.1 Vznik a vývoj strany.....	32
4.6.2 Zapojení do politického systému a přidružené organizace	36
4.6.3 Ideologie a programatika	37
4.6.4 Organizační struktura	40
4.6.5 Voličská základna.....	41
5 Krajní pravice na Slovensku po roce 1989	42
5.1 Slovenská národní strana	45
5.2 Slovenská národní strana od roku 1990.....	46
5.2.1 Vznik a vývoj strany.....	46
5.2.2 Zapojení do politického systému a přidružené organizace	50
5.2.3 Ideologie a programatika	51
5.2.4 Organizační struktura	52
5.2.5 Voličská základna.....	54
6 Krajní pravice v Polsku	55

6.1 Liga polských rodin (Liga Polskich Rodzin, LPR)	57
6.1.1 Vznik a vývoj strany	58
6.1.2 Zapojení do politického systému a přidružené organizace	60
6.1.3 Ideologie a programatika	61
6.1.4 Organizační struktura	62
6.1.5 Voličská základna	63
7 Závěr	64
8 Seznam literatury a pramenů	71
9 Seznam internetových zdrojů	75
10 Resumé	82
11 Přílohy	83
12 Seznam použitých zkratk	87

1 Úvod

Problematika extrémně pravicových stran a krajní pravice je velmi rozsáhlá. Na toto téma vznikl velký počet publikací a odborných článků. Oblast krajní pravice a extremismu je diskutovaná jak na mezinárodní politologické scéně, tak i v českém politologickém prostředí. Česká republika disponuje mnoha odborníky, kteří se touto problematikou zabývají. Jsou jimi například Petr Fiala, Jan Charvát, Miroslav Mareš, Josef Smolík nebo Petra Vejvodová.

V posledních letech zaznamenáváme vzestup popularity krajně pravicových stran. Krajně pravicové strany se dostaly do parlamentu například v Nizozemsku, kde Strana svobody získala v roce 2012 10,1 % hlasů (Election Resources on the Internet: 2013a), v Dánsku dosáhla Dánská lidová strana 12,3 % hlasů v roce 2011 (Election Resources on the Internet: 2013b) a Švédští demokraté obdrželi 5,7 % hlasů ve švédských volbách konaných roku 2010 (Election Resources on the Internet: 2013b). V prostoru středovýchodní Evropy sice krajně pravicové strany až na výjimky nehrály dlouhodobě tak významnou roli, ale tato situace se začíná pomalu měnit. Jako příklad můžeme uvést hnutí Úsvit v českém prostředí nebo Mariana Kotlebu z Národní pospolitosti, který byl zvolen županem v Banskobystrickém kraji.

Jelikož je problematika krajní pravice obsáhlá, jak je již zmíněno výše, rozsah jedné bakalářské práce jí není schopen celou pojmout. Proto se tato bakalářská práce zaměří na prostředí tří zemí ve středovýchodní Evropě, konkrétně na Českou republiku, Slovensko a Polsko. Tyto země prošly ve 20. století podobným vývojem. Všechny tři byly ve sféře vlivu Sovětského svazu, v komunistické éře tedy zde svobodné politické strany nevznikaly, situace se změnila až po roce 1989. I přes velmi podobnou startovací pozici těchto tří zemí však není možné tvrdit, že vývoj jejich stranických systémů probíhal ve všech stejně. Je to způsobeno tím, že v každé zemi mají krajně pravicové

strany kořeny jinde¹ a jejich programatika se zaměřuje na odlišná témata (Kupka – Laryš – Smolík 2009: 13-14). Například na Slovensku bylo na počátku 90. let tímto určujícím tématem podoba československého státu, tedy získání samostatnosti pro slovenskou část federace, česká krajní pravice se od počátku vymezovala vůči komunismu a v polském prostředí je signifikantním prvkem katolicismus.

Jak je jasné již ze samotného názvu bakalářské práce, hlavní výzkumnou metodou bude komparace. Tato práce nejdříve vymezení hlavní pojmy, jako jsou extremismus a radikalismus, a poté i další důležité pojmy jako například pravicový populismus a krajní pravici. Hlavním záměrem je analyzovat krajně pravicové politické subjekty v prostoru středovýchodní Evropy, respektive v České republice, Polsku a na Slovensku. Konkrétně se zaměřím na Sdružení pro republiku – Republikánskou stranu Československa, Slovenskou národní stranu a Ligu polských rodin. Jelikož však tyto politické strany nemohou být analyzovány izolovaně, neboť je pro ně určující kontext stranických systémů v jednotlivých zemích, zaměřím se také na politická prostředí výše zmíněných zemí a dále i na některé další subjekty krajní pravice, jenž jsou v některých případech radikálnější než tyto tři politické strany.

Předmětem komparace budou tedy krajně pravicové subjekty České republiky, Slovenska a Polska, se zaměřením na Sdružení pro republiku – Republikánskou stranu Československa, Slovenskou národní stranu a Ligu polských rodin. Tyto tři politické strany jsou podle mého názoru nejzajímavějšími subjekty z rodiny krajně pravicových stran, protože měly potenciál volebních zisků, který využily, a dosáhly tak zastoupení v parlamentech. V této práci se budu zabývat okolnostmi vzniku těchto krajně pravicových stran, jejich podobnostmi či rozdílnostmi. Dále se budu zabývat postavením stran v rámci stranických systémů jednotlivých zemí a také jejich

¹ Mnohdy se strany hlásily k odkazu podobně ideově smýšlejících subjektů z období 20. a 30. let, není to ale pravidlem jak je vidět na příkladu Ligy polských rodin

úspěšností v parlamentních volbách. Právě výsledky a případně zisky mandátů krajně pravicových stran ve volbách mi pomohou porovnat jejich úspěšnost v podobných časových horizontech. Součástí této bakalářské práce bude i analýza programů zkoumaných krajně pravicových politických stran. Zaměřím se především na odlišnosti v programatice těchto stran, jelikož předpokládám, že velká část témat, kterými se strany zabývají, bude podobná (jako odpor k menšinám a přistěhovalcům, odmítavý postoj k evropské či jiné integraci, vyzdvihování hrdosti národu).

Práce bude rozdělena na tři tematické části. První část bude teoretická. Vymežím v ní pojmy extremismus a radikalismus. Tyto dva pojmy bývají často nesprávně zaměňovány nebo je jim přisuzován stejný význam. Při vysvětlování odlišnosti těchto pojmů je nezanedbatelným kritériem také to, v jaké části světa o nich hovoříme. Dokonce ani v akademickém světě neexistuje stoprocentní shoda v tom, co je extrémní a co radikální (Mareš 2003: 13). Tyto nejasnosti panují i u některých jiných pojmů, jako například rozdíly mezi ultrapravicí a krajní pravicí. Proto se v první části práce pokusím tyto pojmy vymežit.

Druhá část práce bude zaměřena na krajní pravici v prostoru středovýchodní Evropy - případům České republiky, Slovenska a Polska. Stručně nastíním vývoj krajní pravice před rokem 1989 a po něm, dále se budu věnovat vybraným krajně pravicovým stranám. V případě všech tří zemí budu postupovat podle stejné osnovy, zaměřím se na ideologii a programatiku vybraných stran, popíši jejich organizační strukturu, zapojení konkrétních stran do politického systému, věnovat se budu také přidruženým organizacím, které vybrané krajně pravicové strany zakládaly a se kterými spolupracoval, a neopomenu ani popsat voličskou základnu zvolených politických stran.

Poslední, závěrečná část práce se bude věnovat samotné komparaci. Využiji pro ni informace z druhé části práce. Porovnáám fakta a popíši shody a rozdíly krajně pravicových stran v České republice, Polsku a na Slovensku. Především se bude jednat o srovnání způsobu jejich vzniku, úspěšnosti ve

volbách, odlišnosti a shody jejich programatiky a postojů, zapojení do politických systémů jednotlivých zemí středovýchodní Evropy. Analyzovat budu jejich vzájemnou spolupráci a zaměřím se i na společné či odlišné znaky jejich elektorátů.

Ve své práci budu využívat jak knižní, tak i internetové zdroje a odborné články. V teoretické části, ve které se budu zabývat pojmy, jako jsou extremismus, radikalismus, populismus aj., se budu opírat především o publikaci Miroslava Mareše *Pravicový extremismus a radikalismus v ČR*, dále pak o *Politický extremismus a právo* od Petra Černého, *Současný politický extremismus a radikalismus* od Jana Charváta, o *Pravice a levice: důvod a smysl rozdělení politické scény* od Norberta Bobbia a o *Racist Extremism in Central and Eastern Europe* od Case Muddeho. V druhé části práce zabývající se konkrétními zeměmi využiji například publikace *Krajní pravice ve vybraných zemích střední a východní Evropy: Slovensko, Polsko, Ukrajina, Bělorusko, Rusko* od autorů Petra Kupky, Martina Laryše a Josefa Smolíka, dále *Středoevropské systémy politických stran: Česká republika, Maďarsko, Polsko a Slovensko* od Petra Fialy, Ryszarda Herbuta a kolektivu nebo *Politické strany moderní Evropy* Maxmiliána Strmisky. Stěžejními internetovými zdroji budou webové stránky jednotlivých politických stran, kde se zaměřím především na jejich programy a prezentaci. Dále využiji servery týkající se volebních výsledků, jako je například *Election Resources* nebo *Parties and Elections*. Odborné články budu přebírat například z on-line časopisu *Středoevropské politické studie* nebo časopisu pro výzkum radikalismu, extremismu a terorismu *Rexter*.

Výzkumné otázky:

1. Jaké jsou společné prvky programatiky zkoumaných krajně pravicových stran a v čem se jejich programatika liší?
2. Jak se liší postavení zkoumaných krajně pravicových stran v jednotlivých politických systémech?
3. Spolupracovaly spolu zkoumané krajně pravicové strany?
4. Jaký je elektorát krajně pravicových stran ve středovýchodní Evropě?

2 Vymezení pojmů

2.1 Extremismus

Pojem extremismus vychází z latinského slova „extremus“, které označovalo nejzazší pozici, a „extremitas mundi“ neboli regiony nejvíce vzdálené centru římského impéria. Tato pojmenování se přenesla na pojmenování krajních situací i v jiných oblastech. V devatenáctém století se pojem „extremism“ začal objevovat v britském politickém tisku (Mareš 2003: 20-21). Jeho masovější rozšíření v angloamerickém prostoru zaznamenáváme od třicátých let století dvacátého, například v dílech Hannah Arendt a Theodora Adorna (Adorno – Frenkel-Brunswik – Levison – Sanford 1950; Mareš 2003: 20-21). Seymour Lipset staví extremismus do protikladu k liberální demokracii. V angloamerickém prostoru jsou pojmy extremismus a radikalismus synonymní, zatímco v německém, potažmo českém, akademickém prostředí tyto pojmy od sebe odlišujeme. Média ale mají sklon tuto diferenciaci nereflektovat a pojmy svévolně zaměňují (Mareš 2003: 20-21).

Extremismus označuje jak obecný společenský jev, tak i činnost, která z něj plyne. Extremismus je založen na pravicových či levicových ideologiích, jejichž společným jmenovatelem je zpochybňování základních demokratických hodnot, svobod a práv a boj proti nim. Extremismus zahrnuje požadavek společenské jednoty, strach z politické plurality, kritika stávajícího společenského nastavení a také tendenci vyhrcovat každý postoj (Kupka – Laryš – Smolík 2009: 16, Mareš 2003: 21). Extremisté požadují nahradit systém více stran pouze jedinou politickou silou, odmítají pluralitu myšlení a demokratická média považují za zmanipulovaná (Mareš 2003: 21).

Ministerstvo vnitra České republiky definuje extremismus takto: „Pojmem extremismus jsou označovány vyhraněné ideologické postoje, které

vybočují z ústavních, zákonných norem, vyznačují se prvky netolerance, a útočí proti základním demokratickým ústavním principům, jak jsou definovány v českém ústavním pořádku. (...) Extremistické postoje jsou způsobilé přejít v aktivity, které působí, ať již přímo nebo v dlouhodobém důsledku, destruktivně na stávající demokratický politicko-ekonomický systém, tj. snaží se nahradit demokratický systém systémem nedemokratickým (totalitním nebo autoritářským režimem, diktaturou, anarchií).“ (Ministerstvo vnitra České republiky 2010). Jak ale uvádí Jan Charvát, definice, kterou využívá Ministerstvo vnitra, není ideální pro oblast společných věd. extremismus, jakožto nepřátelská pozice vůči stávajícímu režimu, nemůže být nutně spjat s konkrétním ústavním zřízením, potažmo s demokracií. Podle Charváta by byla vhodnější definice obecnější: „Extremismus je jakékoli snažení, které směřuje proti stávajícímu politickému zřízení.“ Chápání extremismu není statické, ba právě naopak, vyvíjí se. (Charvát 2007: 12).

Pravicový extremismus nesouhlasí s rovností všech lidí jakožto základním stavebním prvkem demokratického státu. Naopak často pravicový extremismus adoruje vlastní etnikum, národ nebo rasu a snižuje hodnotu ostatních etnik, národů nebo ras. Na základě toho extremismus usiluje o nastolení takového politického řádu, který právně zakotví nerovnosti pramenící z národní, rasové či etnické příslušnosti (Mareš 2003: 22).

Politický extremismus bývá spojován s politickým terorismem. Na rozdíl od politického extremismu je politický terorismus zaměřen na metody a strategie, jak odstranit demokratický, právní stát pomocí strategického využití násilných prostředků. Maxmilián Strmiska definuje politický terorismus jako „formu psychologické války, jako politicky motivovanou a zdůvodňovanou metodu systematického používání krajního násilí, (...) jejímž hlavním cílem je dosažení psychického účinku svým dosahem překračujícího okruh přímých obětí či svědků útoku, efektu, vzhledem k jehož předpokládanému politickému významu je bezprostřední ničivý fyzický účinek násilné akce druhořadý“ (Strmiska 1996: 8).

Vzhledem k tomu, že demokracie sama o sobě nemá dostatečné množství obranných mechanismů proti tomu, co ji škodí, můžeme extremismus považovat za produkt či jev demokratické společnosti. Pokud by totiž demokracie takovéto ochranné mechanismy měla k dispozici, přestala by býti demokracií a transformovala by se v diktaturu (Chmelík 2001: 12). Extremismus je příznakem toho, že je v demokratické společnosti něco v nepořádku a je třeba na to reagovat sebereflexí. Je tedy v určité míře neodmyslitelnou součástí demokratického systému a na demokracii je, aby se pomocí demokratických prostředků snažila proti němu bojovat (Černý 2005: 22).

2.2 Radikalismus

Pojem radikalismus vychází z latinské slova „radix“ neboli kořen, v přeneseném slova smyslu také původ nebo základ. Původně byl tento pojem používán k označení boje socialistů, republikánů nebo demokratů proti panství šlechty a pro změnu společenského systému. Například v Německu byli v devatenáctém století za radikály považováni zastánci principu rovnosti, ve Velké Británii byl označován za radikála utilitarista Jeremy Bentham, ve Francii jimi byli příznivci Velké francouzské revoluce. V minulosti sloužil pojem radikalismus pro označení jak subverzivního jednání, tak i pokrokových přístupů (Mareš 2003: 32-33, Kupka – Laryš – Smolík 2009: 18). Definice pojmu radikalismus závisí na konkrétní zemi nebo oblasti, kde je tento pojem využíván. Jde tedy o pojem relativistický, závisí na kontextu, ve kterém ho využíváme. Jeho chápání ovlivňuje politická kultura v konkrétní zemi (Kupka – Laryš – Smolík 2009: 18).

Radikalismus je nejčastěji chápán jako jakýsi mezistupeň mezi extremismem a demokracií, s tím, že ještě spadá do demokratického systému – do ústavně-konformního spektra (Černý 2005: 18). Vzhledem k nejednoznačnému vymezení hranic mezi extremismem a radikalismem,

keré je způsobeno řadou překrývajících se znaků, bývají oba pojmy chápány jako jeden celek (Mareš 2003: 33).

Miroslav Mareš definuje politický radikalismus „jako abstraktní prostor, v jehož rámci jsou na základě výrazné nespokojenosti s pluralitním uspořádáním a mírou zabezpečení práv, svobod či povinností pro jednotlivé části společnosti zastávány postoje a názory, které jsou velmi kritické k formě demokratického uspořádání, přičemž je požadována její důsledná změna“ (Mareš 2003: 34). Radikalismus neusiluje o odstranění demokratického řádu a jeho základních hodnot, zpochybňuje však některé demokratické prvky. Radikalismus využívá nestandardní populistické a agitační metody k tomu, aby prosadil své cíle. Ovšem stále se při tom pohybuje v rámci mantinelů demokratického řádu. Avšak političtí protivníci jsou slovně napadáni za účelem jejich diskreditace, jsou obviňováni z hájení sobeckých zájmů, které jsou namířeny vůči nějakému celku, který se radikálové snaží chránit. Radikální cíle se pohybují na pomezí demokratického systému a extremismu a za určitých okolností se mohou přiklonit na jednu či na druhou stranu (Mareš 2003: 34).

Oba výše zmíněné pojmy, extremismus a radikalismus, jsou využívány v masmédiích, kde jsou velmi často zaměňovány a rozdíly mezi nimi se nerozlišují. Novináři často používají slova „radikál“ či „extremista“ ve spojení s agresivními a násilnými protesty. „Extremista“ je pro masmédiá téměř synonymem pouličního výtržníka, demonstranta nebo rasistu. „Radikálem“ se takový člověk v očích tisku stane tehdy, když se zřekne násilí. Právě díky tomuto vykreslení je extremismus vnímán jako něco negativního a označení za extremistu bývá využíváno pro diskreditaci politického soupeře (Charvát 2007: 10).

Vzhledem k problematickému vymezení hranic mezi pojmy radikalismus a extremismus bude v této bakalářské práci využito pojmosloví, ke kterému se přiklání Miroslav Mareš. Podle Mareše je vhodnější brát skutečnosti, jenž tyto pojmy označují, jako jeden celek. Proto zde bude využit termín krajní pravice, popřípadě synonymní výraz ultrapravice. Tyto pojmy v sobě zahrnují

extremistické a radikální tendence nebo subjekty, které se nachází na pravém kraji politického spektra (Mareš 2003: 33).

2.3 Pravice a levice

Pojmy pravice a levice pocházejí z doby Velké francouzské revoluce, kdy v roce 1789 na prvním zasedání Generálních stavů na levé straně od krále seděli zástupci třetího stavu a po králově pravici měla místo aristokracie. Zástupci třetího stavu sedící nalevo usilovali o nastolení republiky místo stávající monarchie a zrovnoprávnění své třídy. Aristokraté usilovali o zachování monarchie a o udržení pozice šlechty a církve v systému (Lipset 1959: 346-347). Pravice tedy hájila principy jako pořádek, autorita a hierarchie, zatímco levice usilovala o svobodu, rovnost a pokrok (Heywood 2008: 35).

Výše uvedená definice pravice a levice je však velmi obecná. Norberto Bobbio tvrdí, že se pojmy levice a pravice navzájem vylučují, zároveň se navzájem vyčerpávají. Žádná ideologie tedy nemůže být zároveň levicová, i pravicová (Bobbio 2003: 39-40). Podle Bobbia pojmy levice a pravice neztratily svůj význam, jak tvrdí někteří autoři. Výrazy nejsou jen prázdnými nádobami a nevymizely, což lze vidět například v hojném používání slovních spojení jako jsou „levicová/pravicová vláda“ nebo „nová pravice“ v běžné mluvě (Bobbio 2003: 62).

Bobbio se ve své knize *Pravice a levice* zabývá rovností a svobodou, tedy atributy, které jsou připisovány levici (rovnost) a pravici (svoboda). Podle Bobbia je nejprve nutné vymezit, o jakou rovnost či svobodu jde, a v jakém kontextu jsou tyto pojmy použity. Poté zjistíme, že ne vždy se jedná o pojmy, které by se navzájem vylučovaly. Bobbio i přesto považuje rovnost za ideál levicové smýšlení (Bobbio 2003: 86-104).

2.4 Krajiné pravice

V první polovině 20. století byla krajní pravice nejvíce spjata s fašismem. Ideologické základy fašismu byly postaveny na myšlenkách přejatých z jiných ideologií. Fašismus stavěl na odmítání liberalismu, komunismu, kapitalismu, demokracie a parlamentního systému. Také byl proti pokroku, svobodě rovnosti a racionalismu. Důležitým prvkem fašismu byl politický aktivismus a kult osobnosti. Ideálem byla myšlenkově sjednocená a etnocentrická organická společnost. Německý fašismus se od italského lišil důrazem nadřazenou rasu a také antisemitismem (Hloušek – Kopeček 2010: 209-210, Hagtvet 1994: 241).

Takovéto zjednodušování krajní pravice jen na fašistické hnutí trvalo až do 80. let. V této době se krajní pravice stala rozšířenějším a významnějším fenoménem, podle Piera Ignaziho byl tento rozmach jakousi sociální reakcí na probíhající změny jako byly globalizující se ekonomika, dlouhodobá nezaměstnanost, následná frustrace a silný příliv přistěhovalců do západní Evropy. Tyto aspekty vyvolaly nárůst xenofobie a rasismu, voliči se tak přikláněli k radikálním politickým postojům (Hloušek – Kopeček 2010: 210-211).

Definovat krajní pravici není snadné, přestože existuje velké množství odborné literatury zabývající se tímto tématem. Neexistuje úplná shoda na obecném vymezení stranické rodiny krajní pravice. Krajní pravice je totiž velmi nejednotná v charakteru subjektů, které do ní řadíme. Zahrnuje jak radikálně pravicové strany s koaličním potenciálem, tak i extrémistické subjekty, které se snaží prosadit své zájmy násilnou cestou (Kupka – Laryš – Smolík 2009: 24-25).

I přes určité odlišnosti můžeme nalézt společné znaky krajní pravice. Prvním takovýmto znakem je odmítání stávající formy zastupitelské demokracie a liberálních hodnot, zesměšňování liberálních svobod a práv menšin, popírání rovnostářství a pluralismu. Dalším znakem je populismus

(konkrétněji viz níže) v tom smyslu, že krajně pravicové subjekty směřují kritiku na stávající ekonomické, politické nebo kulturní elity. Dalším znakem je nacionalismus, tendence hodnotit jednotlivé národy a řadit je na pomyslný žebříček důležitosti s tím, že vlastní národ je vždy na vrcholu. Z toho je odvozena jakási dokonalost konkrétního národa, upozorňování na jeho slavnou minulost. Čtvrtým znakem je exkluzivita národa, nenávisť je tudíž namířena vůči přistěhovalcům z třetího světa, protože ti se snaží tuto imaginární exkluzivitu narušovat, a ostatním lidem s jakoukoli fyzickou či mentální odlišností. Pravicové subjekty jsou pesimistické vůči modernímu světu, proto se přiklánějí k přísnému vedení a hierarchii, které by tento „zkažený svět“ dokázaly napravit. Dále je kladen důraz na právo, pořádek a celkovou militarizaci společnosti, násilí je bráno pozitivně jako nutnost (Hagtvet 1994: 241-242, Charvát 2007: 134).

Až do rozpadu východního bloku byla krajní pravice záležitostí západního světa, z tohoto důvodu se musel v 90. letech koncept jejího vymezení upravit tak, aby vyhovoval i situaci v zemích bývalého komunistického vlivu. V těchto zemích totiž chybí výše zmíněný prvek přistěhovalectví lidí z třetího světa, proto byl koncept doplněn o vymezení vůči sousedům a menšinám (Mareš dle Kupka – Laryš – Smolík 2009: 25-26).

2.5 Populismus

Populismus je dalším termínem vztahujícím se ke krajní pravici. Tento pojem vychází z latinského slova *populus*, neboli lid. Jedná se o poměrně nový a moderní jev, který vznikl s politickou mobilizací mas, neoznačuje politickou ideologii, ale styl politické propagandy (Bastl – Mareš – Smolík – Vejvodová 2011: 214). V polovině 20. století byl populismus nejčastěji pojem s nacismem a maccarthysmem, dále pak také s Peronovým nástupem k moci v Argentině. Od 60. let byl za populistické gesto označován zájem o zavedení referenda (Černý 2005: 43), od let 70. je populismus spojován s ekonomickým

liberalismem a s odporem k vysokým daním. Tento typ populistických politických stran byl však nahrazen novým typem stran, které se více zaměřovaly na nacionalismus a na odpor vůči přistěhovalectví (Charvát 2007: 72-73).

Populismus zahrnuje způsoby a metody, které jsou využívány k oslovení lidí a získání jejich podpory. Během tohoto procesu jsou zneužívány aktuální nálada ve společnosti a také předsudky, vše je namířeno proti vládnoucí elitě podle vzoru „My tady dole – oni tam nahoře“ (Mareš 2005: 35). Populismus je často spojován s radikálními až extremistickými politickými názory krajní pravice, avšak do určité míry je využíván i umírněnými politickými stranami. Populismus je zaměřen na konstrukt „obyčejného člověka“, kterému je přislíbena ochrana před „zkorumpovanou vládnoucí třídou“ a státní byrokracií díky nabízeným rychlým a jednoduchým řešením aktuálních problémů (Charvát 2007: 71).

Tato metoda využívá tzv. obětní beránky, z problému obviňuje cizince, minority, vládnoucí elity či kapitalismus. Vládnoucí elita je viněna z toho, že ostatní nepřátele podporuje nebo proti nim nedostatečně bojuje, což ve výsledku způsobuje špatnou ekonomickou, politickou či sociální situaci ve společnosti (Černý 2005: 43).

Dalším znakem populismu pravicových stran je silná vůdčí osobnost. Jako příklad lze uvést bývalého lídra francouzské Národní fronty Jean-Marie Le Pena. Celkově jsou populistické pravicové strany vysoce centralizované a hierarchicky uspořádané a efektivně využívají politický marketing při propagaci svých myšlenek (Hloušek – Kopeček 2010: 212-213).

Cas Mudde tvrdí, že v současné době jsou populistické krajně pravicové strany vůbec nejsilnější od konce druhé světové války. Mezi strany, které tuto éru započaly, řadí již zmíněnou francouzskou Národní frontu, dále pak belgický Vlámský Blok/Vlámský zájem (*Vlaams Blok/Vlaams Belang*) a německé Republikány (*Die Republikaner Schönhubers in der Bundesrepublik*

Deutschland). Tyto strany sice evropské politice nedominují, ale přesto jsou v politických systémech jednotlivých zemí důležité, dokonce se podílejí i na vládě. Podle Muddeho jsou populistické krajně pravicové strany antiliberalní, protože nerespektují kulturní pluralismus a považují lid za homogenní skupinu. Právě v tom vidí Mudde jejich nebezpečnost, neboť strany chtějí jednat podle vůle většiny, ale bez ohledu na práva menšiny (Mudde 2011: 7-9).

Krajně pravicoví populističtí politici mají reálný zájem o politiku a chtějí se jí aktivně účastnit. Tím se liší od neofašistů a neonacistů, u kterých není zájem o politiku primární, spíše ustupuje do pozadí. Tyto pravicové populistické strany se svou rétorikou pohybují na hranici legálnosti, a díky tomu o ně média, a v druhé řadě i voliči, projevují zájem. Přináší jim to však mnohdy negativní reklamu a označování za extremisty, kterému se tyto strany brání (Charvát 2007: 72).

3 Krajiní pravice ve středovýchodní Evropě

Po rozpadu východního bloku prošel region středovýchodní Evropy ekonomickou a politickou transformací, která byla mnohdy problematická a složitá. Demokracie se zde musela znovu etablovat, stejně tak jako krajně pravicové politické strany, zájmové skupiny, organizace, hnutí a subkultury. Kupka, Laryš a Smolík tento transformační proces chápou jako proces modernizační, kdy postindustriální období nahrazuje předchozí industriální období (Kupka – Laryš – Smolík 2009: 13).

Stranické systémy v jednotlivých zemích středovýchodní Evropy se nevyvíjely stejně, nalézáme v nich odchylky. Hloušek a Kopeček odchylku posuzují dle míry konsolidovanosti stranických systémů. Vyspělejší (a tedy konsolidovanější) stranické systémy se podle nich nacházejí například v České republice a v Maďarsku, naopak méně konsolidované jsou stranické systémy Slovenské a Polské republiky. Pro všechny tyto zmíněné země byla na počátku devadesátých let klíčová konfliktní linie antikomunismus-komunismus, v pozdějších letech se k ní přidaly další štěpící linie. Jednou z nich byla linie socioekonomická, které byla obohacena o diskuzi týkající se charakteru privatizace státního majetku, síly sociálního státu a liberalizace ekonomiky (Hloušek – Kopeček 2005: 434-435). Ekonomická transformace měla vliv na sociální situaci ve společnosti, čehož následně využila krajní pravice, když začlenila kritiku negativních výsledků transformace do své programatiky (Hloušek – Kopeček 2010: 231).

Pro oblast, kterou se zabývá tato bakalářská práce, je určující konfliktní linie nacionalistická. Nacionalistická konfliktní linie vychází z národních, jazykových či etnických identit. Dle Lubomíra Kopečka v minulosti nebyl dovršen státotvorný a národotvorný proces u mnoha států v postkomunistické Evropě, což je důvod, proč etnika nebo národy požadují větší míru sebeurčení, konkrétně dotvoření moderních národních států (Kopeček 2005c: 28-29).

V regionu středovýchodní Evropy nalézáme i několik společných znaků. Jednotlivé země jsou vcelku národnostně homogenní², přesto prvek nacionalismu a xenofobie přetrvává dodnes. Zatímco v meziválečném období byli hlavními terči nenávisti Němci a Židé, v současné době se pozornost částečně upírá i na Romy, kteří byli dříve téměř mimo oblast zájmu. Krajní pravice se také velmi silně vymezovala vůči komunismu, dokonce více než je tomu v západních zemích, kde antikomunistická rétorika téměř vymizela po skončení studené války. Krajně pravicové strany se tím pokoušely využít protikomunistické nálady ve svůj prospěch. Dalším znakem, který mají krajně pravicové strany ve středovýchodní Evropě společný, je existence silného lídra politické strany. Vůdci stran ale mohou své politické straně nejenom přinést volební zisky, ale také naopak znamenají pro stranu určitou zranitelnost, ať už kvůli vnitřním konfliktům, které způsobuje jejich autoritativní vedení, nebo v případě jejich odchodu z politické strany. (Hloušek – Kopeček 2010: 230-231).

² V porovnání s meziválečným obdobím

4 Krajiné pravice v České republice po roce 1989

Poté, co jsem uvedla do problematiky krajní pravice v regionu střední a východní Evropy, se nyní konkrétněji zaměřím na tři země v této oblasti, Českou republiku, Slovensko a Polsko. Nejprve popíši vývoj krajní pravice po roce 1989 v České republice, budu se věnovat především pravicovému subjektu Sdružení pro republiku – Republikánská strana Československa. Kvůli omezenému rozsahu bakalářské práce se nebudu moci konkrétněji věnovat pravicovým subkulturám či zájmovým skupinám.

Pluralitní demokratický systém začal v České republice vznikat po pádu komunistického režimu v roce 1989. Již od počátku se na politické scéně vyskytovaly také extrémně nebo radikálně pravicové síly, které se pokoušely o zničení tohoto režimu či alespoň o jeho změnu. Extrémně a krajně pravicové subjekty však nebyly a nejsou jednotné, naopak se jedná o roztržštěnou a heterogenní skupinu, která je v některých oblastech ideologicky nejednotná. Česká ultrapravice není jednotná ani ve vnitřní organizaci, působí v různých formách. Tyto subjekty se neustále vyvíjí, přeskupují a v neposlední řadě se mění i jejich strategie (Mareš 2003: 175).

Jan Charvát tvrdí, že ultrapravicové proudy, které se začaly rozvíjet na počátku devadesátých let, se velmi často inspirovaly u tehdejších zahraničních organizací podobného typu, než aby se vracely k odkazu první republiky nebo protektorátu. Podle Charváta byly tyto vazby přerušeny komunistickou érou a díky značnému časovému odstupu se již nemohlo jednat o spojení personální či organizační (Charvát 2007: 141-142).

Podle Mareše byly pro vznik a strukturaci české ultrapravice určující čtyři pilíře: „1. osoby a skupiny, které se chtěly cíleně realizovat radikálně-pravicovou politikou inspirovanou nově nastupující ultrapravicí v západní Evropě. V počáteční fázi však někteří z nich hledali identitu i v přihlašování se k americkým či francouzským republikánům. Jedna z těchto skupin se sdružila

kolem Miroslava Sládka[.] 2. osoby, které chtěly navazovat na historické koncepce české ultrapravice. Měly určité znalosti (někdy i díky generační rodinné tradici) o koncepcích prvorepublikového, popř. protektorátního pravicového extremismu, a chtěli je prosazovat v nových poměrech[.] 3. osoby z exilové ultrapravice, které se nechaly inspirovat nejkonzervativnějším křídlem amerického republikanismu, maccarthismem a antisemitismem[.] 4. skinheadská mládežnická subkultura, která se na českém území začala vytvářet ve druhé polovině osmdesátých let a získala rasistickou dimenzi[.] (Mareš 2003: 180).

Výše zmíněné rozdělení je však pouze teoretické, reálně se alespoň některé pilíře vzájemně prolínají. Vývoj ultrapravice v České republice po roce 1989 můžeme rozdělit zhruba do třech základních etap. První etapa vývoje podle Mareše probíhala v letech 1989-1992, ultrapravice se utvářela a etablovala, ve druhé etapě (mezi lety 1993-1998) došlo ke strukturování ultrapravice a v poslední etapě v letech 1999-2002 se ultrapravice přeskupovala (Mareš 2003: 180). Tohoto vymezení se budu držet i já, ovšem s přihlédnutím k typologizaci vývoje Charváta, který ve své knize *Současný politický extremismus a radikalismus* člení vývoj české krajní pravice po roce 1989 do pěti etap.

4.1 První etapa: 1989-1992

Česká ultrapravice se formovala již před rokem 1989, jednalo se především o hnutí skinheads. Toto hnutí se na našem území začalo rozvíjet v osmdesátých letech, charakteristickými znaky byly konzumace alkoholu, vyvolávání provokací, oholená hlava a specifický styl oblékání. Hnutí vystupovalo proti cizincům žijícím na českém území³ a proti Romům.

³ Převážně Vietnamcům

Opravdový rozvoj ale česká ultrapravice zaznamenala až díky pádu komunismu, který s sebou přinesl vymezení se proti komunismu v podstatě v rámci celé společnosti, což v některých případech vedlo k odsuzování levicového proudu jakožto celku. Společnost se odkláněla od komunisty propagovaných idejí jakým byl například internacionalismus a volala po tradici vlastenectví až nacionalismu. Obecně lze konstatovat, že celospolečenské klima bylo pro popularitu krajně pravicových názorů příznivé. Díky tomu v tomto období zaznamenáváme rozvoj hnutí skinheads (Charvát 2007: 143-145).

Významnou událostí v první etapě vývoje české ultrapravice byl vznik politické strany Sdružení pro republiku – Republikánské strany Československa, kterou vedl Miroslav Sládek. Oficiální datum vzniku SPR-RSČ je 24. února 1990. Strana od počátku svého založení stavěla na spolupráci s hnutím skinheads a přikláněla se k teoriím spiknutí, tj. konspiračním teoriím, které zpochybňují legitimitu režimu po sametové revoluci a tvrdí, že převrat provedla sama Komunistická strana Československa ve spolupráci se Židy (Charvát 2007: 144). Ve volbách do České národní rady v roce 1992 Sdružení pro republiku dosáhlo zisku necelých 6 % hlasů, což představovalo 14 mandátů (Český statistický úřad 2014a). Strana také několikrát ve svém tisku zveřejnila práci Miroslava Dolejšího s názvem Analýza 17. listopadu, která se řadí ke konspiračním teoriím na toto téma (Charvát 2007: 144).

Podle Miroslava Dolejšího není pravda, že v listopadu roku 1989 došlo ke spontánnímu povstání lidu proti KSČ a následné změně režimu. Tento závěr vyvozuje z několika faktů. Za prvé, ve všech komunistických státech Evropy došlo k převratům v průběhu několika málo měsíců, podle Dolejšího je spontánnost ze sociologického a psychologického hlediska vyloučena. Za druhé, komunistické strany nebyly po převratech úplně odříznuty od moci, dále pak disidentská hnutí měla ve svých řadách bývalé komunisty a byla tedy infiltrována. Dalším důvodem je uskutečnění komunistického záměru

sjednocení Německa, jakožto počátek sjednocení celé Evropy. Dolejší tvrdí, že převraty byly naplánovány Reaganem a Gorbačovem na jejich setkání v Moskvě roku 1987, protože poté se více projevují organizace příprav převratů. Byla také dohodnuta spolupráce KGB a CIA, které kontrolovaly nové vlády. Národní porozumění, jež hlásaly nové vlády, mělo být jen zástěrkou pro smířlivost nových vlád s komunisty a jejich částečného ponechání u moci. Samotný československý převrat byl podle Dolejšího jen součástí společné politiky SSSR-USA (Dolejší 1991).

Na počátku devadesátých se rozrostlo již zmíněné uskupení skinheads, ale nebylo ideologicky jednotné a objevovaly se uvnitř spory. Nárůst počtu podporovatelů skinheads byl zčásti způsoben vznikem hudební skupiny Orlík, kterou vedli herec David Matásek a zpěvák Daniel Landa (Mareš 2003: 181). Tato skupina hlásala antikomunismus, v jejích textech se objevovaly rasistické prvky (například v písni Dvojí metr *Občan romské národnosti / zlámal někomu všechny kosti / za to že ten ubožák / mu dvacet korun nechtěl dát / cikán s nožem jinde zase / podlehl na chvíli dívčí kráse / ženský proříznu krk / tomu já se nemůžu smát*) (Orlík 1991). Skupina Orlík se hlásila k myšlence tzv. kališnictví, což byl původní český nacionalismus. Kališnictví propagovala oficiální organizace s názvem Vlastenecká liga, kterou vedl Luděk Martinovský a která se postupně odkláněla od rasismu a přijímala konzervativně nacionalistický postoj, což vedlo ke sporům s rasistickým křídlem skinheads. Radikálnější než Vlastenecká liga byla organizace českých skinheads Vlastenecká fronta (Charvát 2007: 146-147).

4.2 Druhá etapa: 1993-1998

V tomto období byla česká krajní pravice již v podstatě zformovaná. Na scéně se vyskytovalo několik ultrapravicových subjektů, přičemž nejvýznamnějším bylo SPR-RSČ (Charvát 2007: 146). Od roku 1992 její

zástupci zasedali v parlamentu. V dalších volbách do Poslanecké sněmovny, které se konaly v roce 1996, SPR-RSČ svoje zisky navýšila a získala přes 8% hlasů, což straně přineslo 18 mandátů (Český statistický úřad 2014b). Její představitelé populisticky vystupovali proti vládě a vedli protiromskou tematiku. Strana postupně ztrácela podporu ze strany skinheads. Z tohoto důvodu byla v roce 1997 založena přidružená organizace Republikánská mládež, která byla zaměřena na mladé lidi, zahrnující i neonacisty. Miroslav Sládek měl v této době problémy s medializovanými finančními skandály a strana se přikláněla k sociálním otázkám, což vedlo ke ztrátě voličů a SPR-RSČ se po volbách v roce 1998 ji do Poslanecké sněmovny nedostala (Charvát 2007: 149).

Vytvářejí se další uskupení, které se snaží získat bývalé podporovatele SPR-RSČ. Jednou z takovýchto skupin byla například Vlastenecká republikánská strana. Týdeník *Politika* byl v této době zakázán, fungovala však další periodika (například *Dnešek* nebo *Pochodeň dneška*), která ale neměla takový vliv. Policie vykazuje větší aktivitu než v předchozím období, monitoruje koncerty radikálních skupin a omezuje šíření ultrapravicových materiálů (Mareš 2003: 182-183).

4.3 Třetí etapa: 1999-2002

V těchto letech docházelo k přeskupení v rámci ultrapravice. Vzhledem k předchozímu volebnímu neúspěchu SPR-RSČ mnoho jejích členů stranu opustilo a snažilo se uchytit jinde. SPR-RSČ mělo finanční obtíže, které vyvrcholily vyhlášením konkurzu na stranu. Členové přešli do jiných politických stran, hlavně do nově vzniklé strany Republikáni Miroslava Sládka nebo do Dělnické strany (Mareš 2003: 182).

Kromě Republikánů Miroslava Sládka vznikala i další uskupení, například Národní aliance. Národní aliance byla založena na přelomu roku 1998 a 1999 pod vedením Vladimíra Skoupého, původně šlo o občanské sdružení s vazbami na skinheady především v oblasti Rakovníka, postupně se profilovala jako organizace politická. Národní aliance pořádala demonstrace, vystupovala proti parlamentní demokracii a požadovala změnu systému. V roce 2000 byla tato organizace rozpuštěna Ministerstvem vnitra a její členové se spolu s další ultrapravicovou skupinou Národní odpor spojily do nově vzniklého Národně sociálního bloku, který však Ministerstvo vnitra odmítlo zaregistrovat, proto organizace zvolila název Pravá alternativa. Pravá alternativa byla nacionalistická s důrazem na sociální tematiku, antisemitismu se vyhýbala. Strana měla již od počátku svého vzniku vnitřní problémy a rozpadla se v roce 2001 (Charvát 2007: 151-152).

4.4 Čtvrtá etapa: 2002-2005

Jak tvrdí Charvát, tato etapa je charakteristická dočasným vakuem relevance krajní pravice, respektive její značné roztříštěnosti. To bylo způsobeno několika faktory. Národně socialistický blok, neboli oficiálně Pravá alternativa, se v předchozím období rozpadl. Další ultrapravicová organizace – Národní aliance – byla zakázána a Vlastecká fronta byla oslabena kvůli odchodu členů. Dále subjekty nebyly příliš nakloněny oficiálním politickým aktivitám a věnovaly se spíše subkulturní činnosti. Na scéně se však postupně objevovaly také nové subjekty. Jedním z nich byla Národní strana, která byla značně populistická a nacionalistická. Další nově vzniklou stranou byla strana Národního sjednocení, která se zaměřovala na katolickou pravici. Posledním nově vzniklým ultrapravicovým subjektem je Dělnická strana, jejíž vznik je navázán na členy Republikánské mládeže. Dělnická strana vznikla roku 2003

a od počátku se snažila distancovat od neonacismu, avšak mnoho jejích podporovatelů se k neonacismu hlásí (Charvát 2007: 153-155).

4.5 Pátá etapa: Od 2005 do současnosti – nové subjekty krajní pravice

Národní strana začala před volbami v roce 2006 vyjednávat s dalšími ultrapravicovými subjekty. Výsledkem těchto vyjednávání byl vznik volební koalice s názvem Národní pětka, do které vstoupily mimo Národní strany také Dělnická strana, Republikáni Miroslava Sládka, Národní sjednocení a České hnutí za národní jednotu. Dělnická strana a Národní sjednocení ještě před volbami tuto koalici opustily a založily vlastní volební koalici zvanou Právo a spravedlnost (Charvát 2007: 154-155). Ani jedna koalice však nezaznamenala ve volbách úspěch (Český statistický úřad 2013).

Národní strana prosazovala myšlenku vzniku Národní gardy, polovojenské organizace pomáhající ochraně vlasti. Národní garda byla stranou založena v říjnu 2007 (ČTK 2007). O dva roky později bylo na stranu podáno trestní oznámení kvůli předvolebnímu spotu, který nabádal ke „konečnému řešení cikánské otázky“ (Bartosz 2009). Roku 2011 Nejvyšší správní soud pozastavil straně činnost z důvodu nepředložení Poslanecké sněmovně výroční finanční zprávu a roku 2013 stranu rozpustil (Nejvyšší správní soud 2011; Nejvyšší správní soud 2013).

Dělnická strana je v tomto období velmi aktivní, pořádala například protestní akce a pochody. Na počátku tohoto období Dělnická strana spolupracovala se stranou Národní sjednocení, ale snažila se nalézt vhodnějšího partnera. Strana příležitostně spolupracuje s neformálním sdružením Národní korporativismus, které bylo spojeno s nacionalisty i neonacisty. V roce 2007 se Dělnická strana více otevírá neonacistům, když

spolupracuje s organizacemi Autonomní nacionalisté a Národní odpor (Mareš – Vejvodová 2010: 42-43). Roku 2008 byl vládou české republiky na podnět tehdejšího ministra vnitra Ivana Langera podán návrh k Nejvyššímu správnímu soudu na rozpuštění strany z důvodu nenahlášeného pochodu v Hradci Králové téhož roku. Nejvyšší správní soud však návrh zamítl s odůvodněním, že předložené důkazy nejsou dostatečné (Nejvyšší správní soud 2008). Další návrh podala vláda na počátku roku 2010, tentokrát již Nejvyšší správní soud žádosti vyhověl a Dělnickou stranu rozpustil. Činnost Dělnické strany byla podle soudu protiprávní, protože strana podněcovala k rasové, sociální a etnické nesnášenlivosti (Nejvyšší správní soud 2010). Členové Dělnické strany kandidovali ve volbách 2010 v rámci nové strany – Dělnické strany sociální spravedlnosti, získali 1,14% platných hlasů a do Poslanecké sněmovny se nedostali. Stejně tak tomu bylo ve volbách v roce 2013, kde Dělnická strana sociální spravedlnosti získala 0,86% hlasů (Český statistický úřad 2013b; Český statistický úřad 2013c).

Poměrně novým subjektem na politické scéně je hnutí Úsvit přímé demokracie Tomia Okamury, které bylo založeno roku 2013 Tomiem Okamurou po jeho neúspěšné kandidatuře na prezidenta republiky. Hnutí staví především na sebevědomém a vůdčím vystupování předsedy Okamury, který často využívá populismus namířený proti stávajícímu systému (ČTK 2013). Úsvit usiluje o radikální změnu politického systému, jako svou prioritu hnutí vnímá prosazení zákona o obecném referendu (Úsvit přímé demokracie 2013). Ve volbách do poslanecké sněmovny v roce 2013 získalo hnutí celkem 14 mandátů (Český statistický úřad 2013d).

4.6 Sdružení pro republiku – Republikánská strana Československa

Následující kapitola se bude zabývat Sdružením pro republiku – Republikánskou stranou Československa. Tato strana byla v devadesátých letech nejvýznamnějším ultrapravicovým subjektem na české politické scéně, její podpora však postupně upadala. SPR-RSČ je k ultrapravicí řazeno kvůli svému celkovému vystupování a prezentaci, spolupráci s militantní ultrapravicí především prostřednictvím Republikánské mládeže, dále své diskriminační politice namířené vůči Romům a jiným menšinám a také svému důrazu na národ.

4.6.1 Vznik a vývoj strany

Na konci roku 1989 začalo v Československu vznikat několik stran a hnutí, které chtěly reprezentovat pravicové ideje odkazující k americkým či francouzským republikánům nebo chtěly navázat na odkaz prvorepublikových agrárníků. Mezi tyto strany řadíme Republikánskou unii⁴, dále pak Československou republikánskou stranou zemědělskou měst a venkova, Agrární stranu při Občanském fóru, Republikánskou stranu českého venkova a dvě Republikánské strany. První Republikánská strana vznikla v Praze kolem předsedy strany Ivana Ďuriše, krátce po svém vzniku se však přesunula do Bratislavy, druhá Republikánská strana také vznikla v Praze a byla vedena Miroslavem Sládkem (Mareš 2005: 1593-1594).

Sládkova Republikánská unie se ještě téhož roku pokusila spojit s Ďurišovou Republikánskou unií, ale kvůli mocenským ambicím Miroslava

⁴ Která se brzy po svém vzniku sloučila s Československou stranou svobodných demokratů a Liberální evropskou stranou

Sládka z tohoto záměru sešlo v lednu příštího roku. V lednu 1990 se konal ustanovující sjezd strany, kde byl Miroslav Sládek zvolen předsedou strany, a dne 27. února byla strana oficiálně zaregistrovaná pod názvem Sdružení pro republiku – Republikánská strana Československa. Strana sebe samu definovala jako stranu radikálně pravicovou, jež odmítá spolupráci s komunisty a dává si za úkol chránit nově vzniklou demokracii (Mareš 2005: 1594).

Strana nechtěla ve volbách 1990 kandidovat sama, proto hledala koaličního partnera. Nejprve se pokoušela přidat ke koalici Svobodný blok, která byla tvořena Stranou československé demokracie, Stranou svobodných demokratů, Stranou ústavní demokracie a Republikánskou unií. Tento krok však uskutečněn nebyl, stejně jako spojení se Křesťanskou a demokratickou unií. Strana nakonec kandidovala ve volební koalici spolu s Všelidovou demokratickou stranou, volby však skončily neúspěchem. Koalice VDS/SPR-RSČ získala ve volbách do České národní rady 1 % hlasů a záhy se rozpadla (Šanc 2005: 204).

Po neúspěchu ve volbách se strana snažila získat nové voliče prostřednictvím pořádaných mítinků, na kterých vystupoval Miroslav Sládek. Sládek slovně napadal politiky z ostatních politických stran a obviňoval je z napojení na komunisty, využíval rasistickou rétoriku a požadoval připojení Podkarpatské Rusi ke stávajícím hranicím Československa. SPR-RSČ vydávalo stranický týdeník *Republika*, kde byla několikrát otištěna výše zmíněná Analýza 17. listopadu Miroslava Dolejšího. Straně se dařilo zvyšovat preference, dokázala si získat hlasy občanů, kteří byli nespokojeni s počínající transformací, a také pravicové antikomunisty. Kromě antikomunistické rétoriky se Sládek zaměřoval také kritiku Romů a Němců (Šanc 2005: 204; Mareš 2003: 193).

V roce 1992 před dalšími volbami bylo hlavním tématem rozpad Československa. SPR-RSČ bylo sice z vyjednávání rozpadu federace vyloučeno, přesto však vystupovalo proti rozdělení státu. Strana tvrdila, že agenda rozpadu je uměle vytvořená a jejím účelem je zakrýt skutečné

problémy země (Sládek dle Eibl 2008: 74). Vzhledem k tomu, že strana chtěla federaci zachovat, kandidoval Sládek do Sněmovny lidu Federálního shromáždění, kam byl zvolen, ale po rozpadu československé federace jeho mandát zanikl a on přestal být poslancem. V České národní radě Sdružení pro republiku získalo celkem 14 mandátů (Mareš 2003: 195).

Před dalšími parlamentními volbami, které byly naplánována na rok 1996, republikáni sázeli především na ze strachu českého obyvatelstva ze vstupu do mezinárodních organizací, kterými byly Severoatlantická aliance a Evropská unie (Šanc 2005: 206). Díky tomu dosáhli svého historického úspěchu 8,01% hlasů, což představovalo 18 křesel v Poslanecké sněmovně (Český statistický úřad 2014b; Český statistický úřad 2014c). Vzhledem k tomu, že strana usilovala o zrušení Senátu, voleb do této instituce se nezúčastnila. SPR-RSČ pokračovala ve své populistické politice, požadovala například zrušení čtrnáctých a třináctých poslaneckých platů a snížení regulérních poslaneckých platů. Strana se i nadále zaměřovala na romskou otázku, chtěla snížit věkovou hranici trestní odpovědnosti Romů. Sládek byl postaven před soud za podněcování z národnostní a rasové nenávisti, když prohlásil, že „můžeme litovat jen toho, že jsme Němců zabili ve válce málo“ (Mareš 2003: 197). Sládek byl také obviněn členy strany, že stranu svými výstupy poškozují, vytýkány mu také autoritativní vedení strany a nakládání s finančními prostředky strany. Tato skupina kritiků stranu posléze opustila (Šanc 2005: 206).

V předčasných parlamentních volbách roku 1998 strana neuspěla, získala necelá 4 % hlasů a tím ztratila zastoupení v parlamentu. SPR-RSČ příliš neuspělo ani v komunálních volbách konaných v listopadu téhož roku (Smolík 2013: 86). To vyvolalo vnitrostranickou krizi, vyčlenili se tzv. reformátoři, kteří chtěli Sládka odvolat z funkce předsedy strany, což se jim nepovedlo, a tak byli postupně stranou vylučováni nebo sami odešli. Mezi ně patřili například bývalý šéfredaktor týdeníku *Republika* Josef Krejsa, Pavel Maixner a Petr Vrzáň (Mareš 2003: 199).

Krajských voleb roku 2000 se SPR-RSČ účastnila v koalici zvané Republikáni Miroslava Sládka společně se Sdružením důchodců ČR a Nezávislou republikánskou mládeží. Ve těchto volbách ale koalice neuspěla, nezískala ani jeden mandát v žádném z krajů. SPR-RSČ tak postupně přicházelo i o svoji pozici lídra české ultrapravice, bylo nahrazováno Národní stranou a Dělnickou stranou/Dělnickou stranou sociální spravedlnosti (Smolík 2013:87). Kvůli konkurzu, který byl SPR-RSČ uvalen soudem v únoru 2001 z důvodu neplacení mezd zaměstnancům, se Nezávislá republikánská mládež rozhodla přejmenovat na Republikány Miroslava Sládka. SPR-RSČ existovala i nadále, ovšem členi přešli k Republikánům Miroslava Sládka. Miroslav Sládek byl zvolen předsedou strany, která nese jeho jméno, na stranickém sjezdu v únoru 2002⁵. Ve volbách do Poslanecké sněmovny v roce 2002 Republikáni Miroslava Sládka nezískali ani jedno procento hlasů, stejně tomu bylo i v případě voleb do Evropského parlamentu roku 2004 (Šanc 2005: 207). Do parlamentních voleb v roce 2006 strana nekandidovala vůbec (Český statistický úřad 2013b). V roce 2008 došlo ke sloučení několika subjektů⁶, které do voleb v roce 2010 vstupovaly pod původním názvem, Sdružení pro republiku – Republikánská strana Československa (Smolík 2013: 88). Přesto však nedosáhly významnějšího zisku, jednalo se o 0,03 % hlasů (Český statistický úřad 2013b).

Dne 18. 12. 2009 podala vláda České republiky návrh k Nejvyššímu správnímu soudu na pozastavení činnosti strany Sdružení pro republiku – Republikánská strana Československa s odůvodněním, že strana nepředložila Poslanecké sněmovně výroční finanční zprávy za roky 2007 a 2008. Soud zjistil, že SPR-RSČ nepředložilo výroční finanční zprávy za roky 2006, 2007, 2008 a 2009. Z těchto důvodů roku 2010 soud pozastavil politické straně činnost (Nejvyšší správní soud 2010b). V květnu 2013 bylo SPR-RSČ

⁵ Čímž ve funkci nahradil Pavla Procházku, původního člena Republikánské mládeže

⁶ konkrétně se jednalo o Republikánskou stranu Čech, Moravy a Slezska, Radikální republikánskou stranu, Republikánskou unii, Republikány a Republikány Miroslava Sládka

Nejvyšším správním soudem v Brně rozpuštěno (Nejvyšší správní soud 2013b).

4.6.2 Zapojení do politického systému a přidružené organizace

Hlavní politické stranu odmítaly se SPR-RSČ spolupracovat kvůli její extrémnosti, což ale neznamená, že by tato strana byla na politické scéně naprosto izolovaná. Sdružení pro republiku na počátku devadesátých let udržovalo kontakty s Konfederací politických vězňů, před volbami roku 1990 se pokoušelo o koalici se Svobodnou rolnickou stranou, což ale Sládek odmítl, nakonec se strana spojila do volební koalice s Všelidovou demokratickou stranou. V době, kdy měla strana zastoupení v parlamentu, tedy v letech 1992-1996 a 1996-1998, ostře kritizovala tehdejší vládu a kroky jí prosazované. Do krajských voleb 2000 vstupovalo SPR-RSČ v koalici Republikáni Miroslava Sládka, spolu se Sdružením důchodců České republiky a Nezávislou republikánskou mládeží (Mareš 2005: 1600-1602).

SPR-RSČ se snažilo oslovit potenciální voliče nejen prostřednictvím své strany, ale také skrze přidruženým organizacím. Takovýmito organizacemi byly Republikánské odborové sdružení, Sdružení důchodců České republiky, Sdružení příznivců a přátel Republikánů a také Republikánská mládež. Republikánské odborové sdružení vzniklo v roce 1991 a mělo konkurovat tehdejší Československé konfederaci odborových svazů, členové požadovali pozvání k jednání tripartity, což se však nikdy nestalo a tak projekt nebyl úspěšný. Další organizací bylo Sdružení příznivců a přátel Republikánů, které vzniklo roku 1995, a dávalo si za cíl propagovat republikánské myšlenky, názory a umění. Sdružení se zaměřovalo na lidi, kteří nechtěli přímo vstoupit do SPR-RSČ, nicméně jej podporovali. Významnější organizací je Sdružení důchodců České republiky, které bylo roku 1994 zaregistrováno jako samostatné politické hnutí a jeho nejvýznamnější politickou aktivitou byla

kandidatura v krajských volbách roku 2000 v koalici s Republikány Miroslava Sládka (Mareš 2003: 213-214). Podle Ministerstva vnitra České republiky Sdružení důchodců spolupracovalo s ultrapravicovými stranami Národní sjednocení a Dělnická strana a přejmenovalo se na Právo a spravedlnost (Ministerstvo vnitra 2005: 4). Občanské sdružení Republikánská mládež bylo založeno roku 1997 a dávalo si za cíl vést mladé lidi k lásce k vlasti a k hrdosti na svůj národ. Sdružení propagovalo činnost a ideje SPR-RSČ, pořádalo demonstrace, podpisové akce i sportovní turnaje. Organizační struktura i program kopírovaly strukturu SPR-RSČ. Republikánská mládež byla zrušena Nejvyšším soudem, protože organizace porušovala zákon o sdružování (Mareš 2003:215-218).

4.6.3 Ideologie a programatika

SPR-RSČ se nikdy přímo nepřihlásilo k žádné ideologii, přesto však nalézáme odkazy na myšlenky, které na něj měly vliv (Fiala – Mareš 1998: 95; Smolík 2013: 119). Republikáni se na počátku devadesátých let hlásili k odkazu prvorepublikových agrárníků, dokonce se snažili vystupovat jako její legitimní nástupci. Dále se SPR-RSČ odkazovalo na francouzské a americké republikány, avšak prakticky s nimi mnoho společného nemělo, inspirovalo se pouze názvem francouzské strany Sdružení pro republiku a znakem německých republikánů (Mareš 2003: 190).

Strana sebe samu označuje jako radikálně pravicovou, Miroslav Sládek toto zařazení vysvětluje následovně: „Radikální proto, že chceme řešit problémy ihned a pořádně. Je zbytečné slibovat něco vnučatům. Život je teď a tady, proto by z něj měly mít užitek dnešní generace. Pravicová, jako obecně přijatý výraz pro ty, kteří upřednostňují svobodu jedince a jeho svaté právo rozhodovat nejen o sobě, ale především o vládě, které předá jen tolik

pravomocí, aby nemohla řídit jeho život a uzurpovat si nezadatelná individuální práva“ (Sládek dle Mareš 2003: 221).

Zásadní je role Miroslava Sládka ve straně, skrze něj byl aplikován vůdcovský princip. Sládek vystupoval jako vizionář, který jako jediný zná řešení nově vzniklých problémů té doby. Tento kult byl podporován periodikem *Republika* (Mareš 2003: 202-203). Sládek také v období 1991-1996 publikoval několik knih – jednalo se o tituly *Sládek bude prezidentem? Sládek půjde za mříže?* (1991), *...a tak to vidím já* (1992), *Znamení doby* (1994), *To, co mám na mysli, je svoboda* (1995) a *Právě váš hlas rozhodne* (1996) (Smolík 2013: 114).

Republikáni se snažili získat podporu upozorňováním na problémy společnosti spojené s problematikou menšin, především Romů. Pokoušeli se ve veřejnosti vyvolat pocit, že Romové vedou jakousi rasovou válku proti ostatním občanům (Zbela 1996: 7). Charakteristickým rysem programu strany je jeho populističnost, jelikož často uvádí finanční i jiné výhody pro obyvatelstvo, ale neříká, kde na ně plánuje získat prostředky. Republikánská problematika je soustředěna na témata jako je vnitřní bezpečnost, odluka státu od spolupráce s komunisty, finanční úspory, problémy s minoritami a odpor k mezinárodním organizacím (Mareš 2003: 208-209; Smolík 2013: 115-117).

Programatika strany vychází z několika programových dokumentů, které se od programů ostatních politických stran lišily z formálního hlediska především svou stručností a heslovitostí. První stranický program byl přijat na počátku roku 1990 a nesl název „*Úkoly současné a perspektivní*“, tento program byl využit také jako volební program ve volbách téhož roku. Tento program nebyl oproti Sládkovým projevům, ale i následujícím programům tak radikální, obsahoval deskripci fungování demokratického zřízení a deklaroval nespolečnost s komunisty, dále požadoval například vyhlášení neutrality České republiky (SPR-RSČ 1990). V roce 1991 přijala strana na svém sjezdu „*První programový dodatek*“ a pro volby 1992 vytvořila krátký program, ke kterému připojila „*17 naléhavých opatření pro záchranu životního prostředí v naší*

zemí". V tomto dokumentu požaduje zastavení plateb mezinárodním organizacím kromě těch návratných, platby pro OSN by měly být pouze takové, aby nám zajistily setrvání v této mezinárodní organizaci. Jak je vidět z předchozího požadavku, strana chtěla především šetřit státní náklady, což dokládají další požadavky, například snížení rozpočtu ministerstva zahraniční na polovinu, spojování českých velvyslanectví nebo vymáhání dluhů od rozvojových zemí. Strana také navrhovala prodloužení mateřské dovolené na 6 let, snížení platů poslanců a ministrů, rozdělení federace na čtyři země – Českou, Slovenskou, Moravskoslezskou a Podkarpatskou Rus. S tím také souvisí požadavek připojení Podkarpatské Rusi k Československu (SPR-RSČ 1992). „*Program Sdružení pro republiku – Republikánské strany Československa k obnově naší země a k jejímu ekonomickému, kulturnímu i politickému povznesení*“ byl využit ve volbách roku 1996, dalšími programy byly „*Záruka bezpečnosti. Program bezpečnostní politiky SPR-RSČ*“ a „*Program bytové politiky*“. Republikáni v těchto programech deklarovali svůj záměr snížit počet poslanců a členů vlády a úplně zrušit horní komoru Parlamentu České republiky. Také chtěli omezit zásahy státu do ekonomiky a snížit věkovou hranici důchodového věku, u žen na 57 let a u mužů na 60 let. Pro volby do Poslanecké sněmovny roku 1998 strana vytvořila „*Programové teze*“, prezentovala se také pomocí billboardové kampaně, ve které prezentovala hesla jako „*Republikáni proti zvýhodňování cikánů*“ nebo „*Republikáni pro snížení kriminality*“. Všechny následující programy se vyznačovaly společnými rysy, jako je populismus, nekomunističnost, nacionalismus (Mareš 2003: 208). Pro volby v roce 2010 strana ve svém programu uvádí, že chce obnovit funkčnost bezpečnosti, konkrétně navýšit mzdy příslušníkům policie, hasičům a vojákům, dále také učitelům, zdravotnickému personálu... I nadále republikáni usilují o „zrušení Senátu PSP ČR (ušetříme 589 mil. Kč), zrušení poslaneckých nezdánitelných měsíčních náhrad (ušetříme 90,2 mil.Kč), zrušení a převedení kompetencí Kanceláře Veřejného ochránce práv, Úřadu pro ochranu osobních údajů, Úřad průmyslového vlastnictví, Úřad pro ochranu hospodářské soutěže, pod

Ministerstvo spravedlnosti (ušetříme 523,4 mil.Kč), zrušení a převedení kompetencí Úřadu pro studium totalitních režimů pod Akademií věd (ušetříme 176 mil.Kč)“ (SPR-RSČ 2009).

4.6.4 Organizační struktura

Organizace SPR-RSČ byla zakotvena především ve stanovách strany, v současné době však již k dispozici nejsou. Stanovy jsou základním dokumentem, který udává nejvyšší stranickou normu. Organizační struktura strany je pouze dvoustupňová, skládá se z úrovně místní a úrovně ústřední. Pro založení místní organizace strany je potřeba minimálně tří členů, ti zašlou zápis schůze Ústřednímu sekretariátu strany. Ústřední organizace je složena z několika orgánů, jsou jimi Předsednictvo, Revizní komise, Rozhodčí komise, sjezd strany a Hlavní pokladník strany. Samotné předsednictvo je pak složeno z předsedy a místopředsedy strany, tajemníka a vedoucího sekretariátu, předsednictvo má na starost dodržování programu politické strany. Sjezd strany se konal jednou za čtyři roky, byl svoláván předsedou strany, řešily se na něm zpráva o činnosti strany, zprávy Rozhodčí a Revizní komise, stanovy strany a volba stranického předsedy. Revizní i Rozhodčí komise byly složeny ze tří členů, Revizní komise kontrolovala hospodaření strany, Rozhodčí komise pak řešila spory uvnitř strany. Hlavní pokladník měl na starosti hospodaření strany a její účetnictví (Šanc 2005: 208; Mareš 2003: 210-212; Mareš 2005: 1596-1597).

Členem strany se mohl stát plnoletý občan České republiky, který je svéprávný, nikdy nebyl členem KSČ a nepoškozuje zájmy SPR-RSČ. Člen strany může být vyloučen Předsednictvem, pokud jedná v rozporu s povinnostmi členů strany nebo stranu jakkoli poškozuje. V polovině devadesátých let strana udávala, že její stranická základna čítá padesát tisíc členů, toto číslo však bylo často zpochybňováno (Mareš 2003:211-213). Novější údaj o počtu členů není znám, Miroslav Sládek před volbami do

Poslanecké sněmovny v roce 2010 uvedl, že zaregistrovaných členů strany je kolem dvaceti pěti tisíc, nicméně ne všichni členové platí členské příspěvky. Sládek také řekl, že počet členů vůbec není důležitý, rozhodující je počet voličů strany (Sládek 2010).

4.6.5 Voličská základna

Podle výzkumu Kreidla a Vlachové, který byl uveřejněn v Sociologickém časopise roku 1999, byl typickým voličem SPR-RSČ muž, nejčastěji prvovolič nebo mladý volič, u starších voličů strana takovou podporu neměla. Proto strana neměla stabilní elektorát – jak voliči stárli, přecházeli k jiným stranám. Podporu strana nalézala také u méně vzdělaných lidí, nejčastěji u dělníků a zaměstnanců bez maturity. Rozhodnutí volit SPR-RSČ je také spojeno se ztrátou zaměstnání, nezaměstnaní lidé mají větší sklon pro příklon k extremistickým stranám. Podle tohoto výzkumu se volič SPR-RSČ nijak výrazně neliší od voliče ultrapravice v Západní Evropě, v obou případech se obvykle jedná o muže, mladé lidi, dělníky nebo zaměstnance bez maturitní zkoušky. Na rozdíl od Západní Evropy se ale elektorát ultrapravice neshromažďuje ve větších městech, naopak větší podpora pochází z méně zalidněných oblastí (Kreidl – Vlachová 1999: 349-350).

5 Krajiní pravice na Slovensku po roce 1989

V této kapitole se budu věnovat krajiní pravcové scéně na Slovensku. Nejprve obecně popíši etablovaní slovenské ultrapravice po roce 1989 v rámci stranického systému, vymezím její znaky a zmíním nejdůležitější subjekty krajiní pravice. Poté se zaměřím na Slovenskou národní stranu jako na hlavního představitele zkoumané části politického spektra. Popíši vznik a vývoj Slovenské národní strany, její zapojení do politického systému země, analyzuji její programatiku, dále se zaměřím na organizační strukturu strany a také na její voličskou základnu.

Rokem 1989 byl ukončen monopol Komunistické strany Československa v rámci politických stran a byl zahájen přechod k demokracii, jež je mimo jiné charakterizována pluralitním systémem politických stran. I když v rámci Československa existovaly společné orgány na úrovni federace, jimiž byly federální parlament a vláda, slovenský systém se až na výjimky (jako například Strana zelených, která fungovala do roku 1991) vyvíjel odděleně a autonomně. Toto oddělené etablování nově vzniklých stranických systémů obou republik přispělo k zániku federace na přelomu let 1992/1993 (Kopeček 2005a: 459). Na rozdíl od České republiky, kde byla v listopadovém období pro stranický systém určující socioekonomická konfliktní linie transformace, pro Slovensko byly určující nacionalistická konfliktní linie transformace a dále také konfliktní linie, které probíhala mezi stoupenci neliberálního režimu a stoupenci liberální demokracie (Kopeček 2005a: 435).

V tomto období vznikaly nové politické strany a obnovovaly se strany historické, které fungovaly před nástupem komunismu. Mezi historické, neboli tradiční politické strany, které se v devadesátých letech pokoušely navázat na předchozí fungování, řadíme Sociálnědemokratickou stranu Slovenska a Demokratickou stranu, ani jedna ze stran nebyla nijak výrazně úspěšná, co se

volebních zisků týče. Další tradiční stranou je Slovenská národní strana, které se budu více věnovat níže. Druhou skupinou stran jsou strany nově vzniklé, u některých však podle Kopečka lze vysledovat jejich návaznost na předkomunistickou tradici. Tato tradice je patrná především u politických stran, které reprezentují maďarskou minoritu na Slovensku – Maďarské křesťanskodemokratické hnutí, Maďarská nezávislá iniciativa⁷ a nacionalistické Spolužití, ale také u Křesťanskodemokratického hnutí a Strany demokratické levice, která se přetransformovala z Komunistické strany Slovenska. Nově vzniklými subjekty byly Strana zelených na Slovensku, která ale neměla výraznější volební zisky, a politické hnutí Veřejnost proti násilí, které se rozpadlo v roce 1991. Na Veřejnost proti násilí pak navázaly Mečiarovo Hnutí za demokratické Slovensko a Občanská demokratická unie (Kopeček 2005a:459-461).

K již zmíněným konfliktním liniím, socioekonomické konfliktní linie transformace a nacionalistické konfliktní linie transformace, se na počátku devadesátých let na Slovensku projevila další konfliktní linie. A to linie centrum-periferie, která se projevovala především v otázce uspořádání federace. Na této otázce se profilovala Slovenská národní strana, jež od počátku požadovala samostatnost a nezávislost pro Slovenskou republiku. Tato linie zanikla po rozpadu Československa, místo ní nastoupila nacionalistická konfliktní linie, která je založena na identitě budované národy nebo etnickými skupinami. V tomto konkrétním případě se jednalo o občanské a etnické vnímání identity dále ovlivněné maďarskou menšinou na slovenském území (Kopeček 2003: 211-212).

V tomto kontextu tedy začaly vznikat krajně pravicové strany, organizace, subkultury a jiné skupiny. Ministerstvo vnitra Slovenské republiky definuje pravicový extremismus jako souhrn postojů, způsobů chování a akcí, které mohou být organizované i neorganizované, vycházejí z etnicky nebo rasisticky podmíněné nerovnosti člověka, vyžadují etnickou homogenitu

⁷ Od roku 1992 přejmenovaná na Maďarskou občanskou stranu

národa a odmítají princip rovnosti zakotvený v Listině základních práv a svobod, dále odmítají pluralismus hodnot a celkově vystupují proti demokracii (Ministerstvo vnitra Slovenské republiky 2011a). Politický extremismus obecně je pak namířen proti stávajícímu systému, který se snaží nahradit novým a zcela odlišným systémem, využívá aktivity, které směřují k ohrožení, destabilizaci až změně státního zřízení, ústavního pořádku, právního státu nebo územní celistvosti (Ministerstvo vnitra Slovenské republiky 2011b). kromě Slovenské národní strany se na Slovensku pohybují i další ultrapravicové organizace a uskupení. Podle Kupky, Laryše a Smolíka jsou tato neparlamentní organizace a uskupení radikálnější než SNS. Pro všechny subjekty je však společný slovenský nacionalismus/hypernacionalismus, který se projevoval ještě před vznikem samostatného slovenského státu, například v období mezi světovými válkami byl hypernacionalismus způsoben pocitem méněcennosti Slováků ve vztahu k Čechům, dále působením několika tisíc českých úředníků na Slovensku a výskytem národních menšin v příhraničních oblastech (Milza dle Kupka-Laryš-Smolík 2009: 29-30).

Jedním ze subjektů slovenské ultrapravice je Slovenská pospolitost (SP). Tato organizace vznikla roku 1995 ve formě sdružení, jehož členové se zviditelnili především nošením uniforem podobných uniformám Hlinkovy gardy v době samostatného Slovenského státu ve třicátých letech. Slovenská pospolitost vystupovala proti členství Slovenska v Evropské unii, zastávala protimaďarské a antisemitské postoje. Sdružení se roku 2005 změnilo v politickou stranu Slovenská pospolitost – Národní strana (SP-NS). Mezi hlavní představitelé patří Marián Kotleba, Ján Kopúnek a Ivan Sýkora. Po zaregistrování na Ministerstvu vnitra strana představila dokument „Lidový program Slovenské pospolitosti – Národní strany“, ve kterém odmítá prvky demokratického státu, jeho pravidla a principy, zastávala xenofobní názory, hlásala nadřazenost slovenského národa a křesťanské církve a snažila se o odstranění liberální demokracie. Kvůli těmto postojům byl podán návrh na zrušení strany, kterému Nejvyšší soud vyhověl a roku 2006 SP-NS zrušil. Aktivity Slovenské pospolitosti se po zrušení její politické odnože omezily na

minimum, Kotleba se stáhl do ústraní a na jeho místo nastoupil Ivan Sýkora a Michal Caššák (Mikušovič 2007). Kotleba poté působil v Banské Bystrici, kde se věnoval podnikání. V roce 2009 pak kandidoval na župana Banskobystrického kraje, v prvním kole však získal jen 10,03 % hlasů a do druhého kola tedy nepostoupil. To se mu podařilo až roku 2013, kdy byl zvolen županem (Žitný 2013).

Další ultrapravicovou stranou je Slovenská národní jednota (SNJ), jenž se hlasí k odkazu A. Hlinky za první republiky. Strana vznikla roku 1991 a předsedou byl zvolen Stanislav Pánis. SNJ měla od počátku obnovení zanedbatelnou voličskou podporu. Mezi její programové body patří kritika přistěhovalectví, multikulturalismu a mezinárodních organizací. SNJ usiluje o silný stát, kterým by měla být monarchie založená na křesťanských tradicích (Kupka – Laryš – Smolík 2009: 58-59).

Současnou podobu slovenského extremismu do velké míry ovlivňuje situace v okolních státech, především v České republice a Německu. Extremistické nálady se projevují vzrůstající trestnou činností a postojem k menšinám v zemi, hlavně k Romům a Maďarům. Ministerstvo vnitra odhaduje počet příznivců krajní pravice na dva tisíce osob (Ministerstvo vnitra Slovenské republiky 2011c).

5.1 Slovenská národní strana

Slovenská národní strana byla založena 6. 6. 1871 a až do roku 1913 byla jedinou slovenskou politickou stranou, jednalo se o stranu konzervativní, podporující tradice a národ. Strana usilovala o zrovnoprávnění v rámci Uherska. Až do roku 1901 se SNS neúčastnila voleb a neměla ani konkrétní program. Politický program strana vytvořila až na počátku dvacátého století, v něm požadovala zavedení všeobecného volebního práva a měla také národnostní požadavky. Před první světovou válkou se z SNS vyčlenilo katolické křídlo a založilo Hlinkovu slovenskou lidovou stranu. V meziválečném

období se strana rozštěpila na původní SNS a Slovenskou národní a rolnickou stranu (SNRS), později se opět sjednotila. V roce 1938 byla SNS začleněna do Strany národní jednoty, která zaštiťovala všechny slovenské politické strany (Kupka – Laryš – Smolík 2009: 30-33).

5.2 Slovenská národní strana od roku 1990

Slovenská národní strana (SNS) se podle vlastních slov považuje za nejstarší politický subjekt na Slovensku, protože vznikla v roce 1871 a účastnila se všech historických okamžiků formující národní identitu. Základem její ideologie je pronárodní a konzervativní politiky.

5.2.1 Vznik a vývoj strany

Slovenská národní strana vznikla 3. března, zaregistrována na Ministerstvu vnitra byla strana 7. března 1990. Jejím prvním předsedou byl na ustanovujícím sjezdu v Žilině zvolen Vítězoslav Móric, mezi další významné osobnosti strany v tomto období patří J. Prokeš, M. Andel, J. Šlota a P. Hrivík. Nově vzniklá SNS se sice odvolává na odkaz původní SNS, nicméně se od sebe obě strany liší – historická Slovenská národní strana byla okrajovým politickým subjektem orientujícím se na evangelické obyvatele, což není případ moderní SNS (Kopeček 2006: 163; Konečný – Zetocha 2005).

Již od počátku vzniku probíhal v SNS vnitrostranický boj, mezi dvěma názorovými tábory – radikálnějším a umírněným, které spolu soupeřili o ideové směřování strany. Umírněný názorový tábor usiloval o právo na sebeurčení Slováků, dále o rovnoměrné zastoupení Čechů a Slováků ve federálních orgánech a chtěl se také zaměřovat na řešení problémů spojených

s maďarskou minoritou v zemi. Oproti tomu radikálnější skupina, reprezentovaná Stanislavem Pánisem, charakterizována ultraradikálními postoji, se chtěla inspirovat válečným slovenským státem (Kupka – Laryš – Smolík 2009: 37-38). Takto rozpolcená strana vstoupila do voleb 1990, v nichž získala 13,9 % platných hlasů a zajistila si tím 22 mandátů ve Slovenské národní radě, celkově skončila SNS na třetím místě za vítěznou Veřejností proti násilí a Křesťanskodemokratickým hnutím (Statistický úřad Slovenské republiky). Po volbách, konkrétně v červenci 1990, radikální frakce opustila SNS a na počátku roku 1991 založila novou stranu nesoucí název Slovenská národní jednota (Kopeček 2002a: 367). V prosinci 1990 opustil SNS také předseda Móric a byl nahrazen Josefem Prokešem (Kupka – Laryš – Smolík 2009: 38).

SNS se v roce 1991 sloučila s Nezávislou stranou Slováků a spolupracovala s nově založeným Hnutím za demokratické Slovensko (HZDS), které se utvořilo kolem Vladimíra Mečiara. Ve volbách 1992 SNS získala 7,93 % hlasů a získala vládní zastoupení, společně s HZDS, která se s 37,26 % hlasů ve volbách zvítězila (Statistický úřad Slovenské republiky 1992). Předseda Prokeš byl nahrazen Ľubomírem Černákem, který chtěl více spolupracovat s ostatními parlamentními subjekty a vést konzervativní politiku, tyto snahy však ztroskotaly také díky sporům s Mečiarem. Spory vyústily v sesazení Černáka z předsednického křesla a jeho následným vyloučením ze strany, společně s ním odešli ze SNS mnozí zastánci umírněnějšího proudu. Černáka na postu předsedy SNS vystřídal Ján Slota, radikální nacionalista, který se chtěl soustředit na otázku vztahů s Maďary, což v důsledku vedlo ke konci parlamentní spolupráce, kterou nastartoval předchozí předseda strany Černák. Tato nacionalistická tendence byla způsobena z části tím, že s rozpadem federace v tomto období zmizelo napětí mezi centrem a periferií, jež jsem zmiňovala výše. Nacionalistická konfliktní linie tak mohla vystoupit do popředí a určovat další směřování Slovenské národní strany (Kupka – Laryš - Smolík 2009: 39; Kopeček 2006: 173).

Vnitřní spory HZDS vyústily v pád vlády a v konání předčasných voleb v roce 1994. V těchto volbách SNS příliš úspěšná nebyla, získala jen 5,4 % hlasů. Přesto se však podílela na nově vzniklé vládě spolu s HZDS a Sdružením dělníků Slovenska (ZRS), kde získala dva ministerské posty. SNS se i nadále profilovala jako obhájce národních zájmů, vnitřně se stabilizovala a navenek radikalizovala, což bylo způsobeno především vůdčí rolí Jána Sloty (Kupka – Laryš – Smolík 2009: 39-40).

Volby do Národní rady Slovenské republiky se tentokrát konaly v řádném termínu, tedy v roce 1998. SNS svoji předvolební kampaň stavěla především na požadavku vyhlášení neutrality Slovenska a zavedení trestu smrti. SNS se před volbami spojil se dvěma stranami, konkrétně se jednalo o Křesťankosociální unii Slovenska (KSÚ) a Slovenskou zelenou alternativu (SZA). Ve volbách zvítězilo HZDS, ale vzhledem ke své politice v období, kdy tvořilo vládu, nenašlo kromě SNS žádného koaličního partnera. SNS se tedy přesunula do opoziční role, i když ve volbách získala 9,07% hlasů (Statistický úřad Slovenské republiky 1998; Kopeček 2003: 166-167).

Po volbách vypukly v SNS další vnitrostranické spory, vyvolané přesvědčením části členů, že Slotův styl politiky byl důvodem, proč SNS nebyla přizvána k účasti na vládě. Tato frakce byla reprezentována Annou Malíkovou, první místopředsedkyní strany. Slota čelil kritice za své kontroverzní výroky směřované hlavně proti Maďarům či Židům. V roce 1999 Anna Malíková nahradila Slotu na pozici předsedy a chtěla stranu prezentovat jako konstruktivní opozici, nikoli jako extremistickou a nacionalistickou. Nejaktivnější byla SNS v souvislosti s kosovskou krizí, kdy se ve spolupráci s HZDS snažila neposkytnout slovenský vzdušný prostor pro potřeby NATO. SNS byla proti členství Slovenska v NATO, protože chtěla vyhlásit neutralitu (Kupka – Laryš – Smolík 2009: 43).

Vnitrostranické spory ale výměnou předsedy neustaly, roku 2001 se frakce řízená Jánem Slotou od SNS odtrhla a založila novou stranu s názvem Pravá Slovenská národní strana (PSNS), jež se odkazovala na ideje historické

SNS. PSNS byla podle svých slov moderní, křesťanská strana. Prezentovala se radikálněji než SNS, především co se týče projevů Sloty, který neskrýval rasistické a xenofobní postoje (Milo 2005: 214-215). SNS a PSNS vstupovaly do voleb 2002 samostatně, ani jedna však bez většího úspěchu. SNS získala 3,3 % hlasů a PSNS 3,7 % hlasů, do Národní rady se tedy nedostaly (Statistický úřad Slovenské republiky 2002). Vzhledem k tomuto neúspěchu se v květnu 2003 obě strany sloučily, předsedou byl zvolen Slota (Kupka – Laryš – Smolík 2009: 45).

Po volbách roku 2006 se SNS dostala do parlamentu, když získala 11,7 % hlasů (Statistický úřad Slovenské republiky 2006). V předvolební kampani strana již tradičně vystupovala s protimaďarskou rétorikou, odmítala vstup Turecka do Evropské unie a kritizovala Dzurindovu vládu. Dále využívala populistická hesla a sliby, jako například příslib bytů pro mladé rodiny. SNS díky 11,7 % hlasů získala 20 mandátů a podílela se na vládě, spolu s vítěznou stranou SMĚR-SD a HZDS. SNS řídila ministerstvo školství, výstavby a regionálního rozvoje a životního prostředí (Kupka – Laryš – Smolík 2009: 46).

Ve volbách roku 2010 SNS svůj předchozí úspěch nezopakovala, když jen těsně překonala volební klauzuli 5% se svým ziskem 5,07 %. Pokud by strana získala o dva tisíce hlasů méně, do parlamentu by se nedostala. Na vládě se SNS nepodílela (Pink – Vojtaj 2010: 76).

Zatím poslední parlamentní volby se uskutečnily v březnu 2012, jednalo se o volby předčasné. V tomto období byla politická situace značně vyhrocená, kvůli kauze Gorila⁸. Volby se konaly kvůli této kauze v poněkud vyhrocené situaci a zvítězila v nich strana SMĚR-DS se ziskem 44,4 % hlasů.

⁸ Gorila je krycí název tajného dokumentu Slovenské informační služby, kde jsou zachyceny rozhovory spolumajitele skupiny Penta Haščákem se slovenskými politiky. Únik tohoto spisu v prosinci 2011 rozpoutal na Slovensku korupční aféru, do které byli zapojeni politici ze stran SMĚR-SD, Slovenská demokratická a křesťanská unie (SDKÚ), Křesťanskodemokratické hnutí (KDK) a Strana maďarské koalice (SMK) (TA3 2011).

SNS získala 4,55 % hlasů, a do parlamentu se tudíž nedostala (Statistický úřad Slovenské republiky 2012).

5.2.2 Zapojení do politického systému a přidružené organizace

Slovenská národní strana je nejvýznamnějším krajně pravicovým subjektem ze zkoumaných politických stran v této práci. SNS byla zastoupena v parlamentu v letech 1990-1992 (22 mandátů), 1992-1994 (15 mandátů), 1994-1998 (9 mandátů), 1998-2002 (14 mandátů), 2006-2010 (20 mandátů) a 2010-2012 (9 mandátů). V obdobích 1992-1994, 1994-1998 a 2006-2010 se podílela na vládě. Jejími partnery ve vládách byly strany HZDS (v letech 1992-1994, 1994-1998 a 2006-2010), RSS a ZRS (v období 1994-1998), SMĚR-SD (2006-2010). Od voleb v roce 2012 strana v Národní radě zastoupení nemá.

Na SNS je navázána její mládežnická organizace s názvem Slovenská národní mládež (SNM). V době rozštěpení strany a existence Pravé Slovenské národní strany, tedy v letech 2001-2003, se SNM připojila k Pravé Slovenské národní straně. SNS založila konkurenční organizaci Mládež SNS (MSNS), do které přešla část členů SNM. MSNS měla vazby na hnutí skinheads, konkrétně předsedkyně krajské organizace Papugová šířila například neonacistické materiály a byla dokonce vyfotografována, jak hajluje u nacistické vlajky. Vedení SNS se od Papugové distancovalo (Zetocha – Konečný 2005). MSNS se profiluje jako organizace sdružující mládež hlásící se k národní hrdosti, tradicím, kultuře a slovenské identitě. Zaměřuje se na pořádání společenských setkávání (Kupka – Laryš – Smolík 2009: 45).

5.2.3 Ideologie a programatika

Programatika strany se od doby jejího vzniku do současnosti vyvíjela. Na počátku devadesátých let SNS chtěla sjednotit všechny Slováky na základě národní identity (Programové prohlášení SNS 1990). V této době byla SNS stranou jednoho tématu, neboť usilovala především o zánik federace a vytvoření samostatného Slovenského státu. Když byl tento cíl naplněn⁹, strana chtěla dále posilovat integritu státu, chránit národní cíle a příslušnost k národu, což znamenalo hlavně ochranu před vnějším nebezpečím, jenž bylo charakterizováno Maďary a Čechy, a také před vnitřním nebezpečím, které také představovali Maďaři a dále Romové (Kopeček 2007: 438-439). Programy Slovenské národní strany jsou postavy především na nacionalistických, křesťanských a sociálních tématech.

Nacionalismus nalézáme v programatice SNS především na počátcích jejího působení, je spojen s požadavky na samostatnost, jak jsem již zmiňovala výše. Ve volebním programu pro volby 1992 strana požaduje „vyhlásenie štátnej samostatnosti Slovenskej republiky a zapojenie sa do európskej spolupráce pod vlastným menom. Prijatím Ústavy Slovenskej republiky a zabezpečením medzinárodných garancií samostatnej Slovenskej republiky dobudujeme slovenskú národnosť“ (Volebný program 1992). Na rozdíl od SPR-RSČ nechce Slovensko mezinárodně izolovat. Sice nepodporuje členství státu v NATO, ale proti samotné integraci na úrovni národních států nezavrhuje. Mezinárodní organizace, jako například EU, ale kritizuje (Program národnej obnovy 2002).

Dalším významným prvek programů SNS je xenofobie, která se projevuje protimaďarskými postoji. SNS odkazuje k historickým událostem mezi Slováky a Maďary, a dokonce Maďary označuje za „parazity“. SNS také usilovala o zánik Strany maďarské koalice, která chrání zájmy Maďarů na

⁹ I když ne díky přispění SNS

Slovensku. Podle SNS je tato strana ultraextremistická a usiluje o likvidování slovenské státnosti. SNS by se při řešení slovensko-maďarské otázky nechala inspirovat odsunem Němců ze Sudet po druhé světové válce. Podobně vyostřený je i postoj k Romům, pro které člen SNS Moric navrhoval vytvoření rezervace (Mesežnikov 1999: 117).

Ve volebním memorandu, které SNS přijala v roce 2012, se strana zaměřuje na tradiční témata – ochrana státu, sociální politika a reformy, vztah s Maďary a Romy a role Evropské unie. V rámci EU chce SNS prosadit větší čerpání z evropských fondů a celkově větší návratnost financí, dále také požaduje přijetí Chorvatska a Srbska mezi členské země. SNS deklaruje požadavek silného národního státu, varuje před multikulturalismem a islamizací Evropy, chce také bránit křesťanské hodnoty. Podle SNS Maďarsko destabilizuje vztahy v regionu a ohrožuje okolní státy svou politikou. Co se týče romské otázky, SNS požaduje usměrnit porodnost Romů a zamezit zneužívání sociálních dávek prostřednictvím nastavení podmínek pro jejich čerpání. Dále se strana věnuje sociální politice, například návrhem zavedení tzv.startovacích bytů. Dále chce například snížit rovnou daň na 16%, zlepšit podmínky pro slovenské podnikatele a živnostníky, reformovat školství a zmenšit byrokratický aparát země (Volební memorandum 2012).

5.2.4 Organizační struktura

Organizační struktura Slovenské národní strany je čtyřstupňová. Základním článkem SNS jsou místní organizace. Místní organizaci může založit nejméně 5 členů strany, nejvyšším orgánem členská schůze, na které jsou voleni a odvoláváni předseda a členové výboru místní organizace. Místní organizace schvaluje delegáty na okresní konferenci a navrhuje delegát na sněm SNS. Výkonným orgánem místní organizace je výbor, který je tvořen předsedou a dále maximálně pěti členy. Místní organizace podléhají okresním

organizacím – okresním radám SNS. Okresní rady se skládají z předsedů místních organizací a dalších členů, kteří jsou zvoleni okresní konferencí. Okresní konference schvalují delegáty na sněm SNS, schvalují kandidáty SNS do komunálních voleb a navrhuje kandidáty na poslance. Okresní organizace jsou sdružovány do krajských organizací – krajských rad, okresní organizace je zastupována jejím předsedou, popřípadě dalšími členy, kteří měli nejvyšší volební zisky. Krajské rady schvalují krajské politické a volební koalice a řídí politickou strategii SNS v kraji. Na vrcholu organizační hierarchie SNS stojí členské ústředí, jenž představuje organizační, koordinační a metodické centrum pro činnost místních, okresních a krajských organizací (Stanovy SNS 2013).

Mezi ústřední orgány strany patří Sněm, Předsednictvo, Předseda, Čestný předseda, Místopředsedové, Ústřední tajemník, Kontrolní a revizní orgány a Rozhodčí komise. Sněm svolává předseda strany obvykle jednou za čtyři roky a určuje se na něm další směřování strany. Sněmu se účastní členové Předsednictva, kterými jsou předseda, čestný předseda, místopředsedové a tajemník. Mezi hlavní pravomoci předsednictva patří přijímání návrhů hlavních dokumentů strany, navrhování kandidátů na poslance a schvalování rozpočtu strany. Předseda SNS je nejvyšším představitelem strany, který je volen Sněmem SNS na čtyři roky, musí dosáhnout třiceti pěti let věku, mít trvalé bydliště na území Slovenska a musí splňovat předpoklady pro vedení národně a křesťansky orientované strany (Stanovy SNS 2013).

5.2.5 Voličská základna

Voliči SNS se koncentrují především v oblastech, kde je většinová slovenská národnost – severozápad země¹⁰. Tento fakt je ovlivněn tím, že předseda strany Šlota pochází ze Žiliny a v letech 1990-2006 působil jako žilinský primátor. Naopak nejnižší podporu má SNS v oblastech s vysokým zastoupením obyvatel s maďarskou národností¹¹, což je způsobeno z antimadžarské rétoriky strany. Z programatiky strany také vyvozujeme, že voliči SNS mají nacionalistické myšlení, vyhraněný postoj vůči Maďarům a jiným menšinám ve státě (Kluknavská 2012).

¹⁰ Konkrétně Žilinský a Trenčianský kraj

¹¹ Obvody v košickém, nitranském a trnavském kraji

6 Krajiní pravice v Polsku

Polská krajiní pravice se opírá o tradicionalismus, nacionalismus, katolicismus, antiliberalismus, antiglobalismus a antisemitismus. Současný polský extremismus vychází především z historického odkazu Józefa Piłsudského, maršála bojující proti Sovětskému svazu, a Romana Dmowského, ideologem polského nacionalismu a zakladatelem nacionalistické organizace Tábor Velkého Polska. Tábor velkého Polska prosazoval katolicismus a antisemitismus, členská základna čítala několik set tisíc osob, což pro tehdejší autoritativní režim představovalo nebezpečí, proto byl Tábor na počátku třicátých let rozpuštěn. Nahradil jej Národně-radikální tábor a z něho vzešlé fašistické Národně-radikální hnutí – Falanga, vedené Boleslawem Piaseckým a využívající teroristické metody namířené hlavně vůči Židům¹² (Milza 2005: 416).

Jak již bylo řečeno výše, jedním z prvků krajiní pravice v Polsku, je antisemitismus. V meziválečném období byl jeho zastáncem Roman Dmowski, v komunistické éře bylo velké množství Židů v komunistické straně, protože věřili, že socialismus vytvoří společnost příznivou i pro ně. Antisemitské názory byly proto využívány i pro odpor ke komunismu. Odpor k Židům byl vždy spojován s ekonomickou situací, kdy se Židé popisovali jako lichváři a kapitalisté. Antisemitismus byl rozšířen i díky katolicismu, který je v prostředí polské krajiní pravice nejviditelnější (Kupka – Laryš – Smolík 2009: 70-72). Většina Poláků se hlásí ke katolické církvi a zapojení církve do každodenního života je v Polsku běžné. Církev, stejně jako extremisté, hájí tradiční křesťanské hodnoty. To je také důvod, proč se krajiní pravice vymezuje proti globalizaci a přejímání západních hodnot. S tím se pojí i odmítání evropské integrace (Kupka – Laryš – Smolík 2009: 72-74).

¹² To je doklad toho, že silný nacionalismus pozorujeme v Polsku již v před nástupem komunismu

Roku 1997 byla založena Volební akce Solidarita (*Akcja Wyborcza Solidarnosci* – AWS), která sdružovala uskupení s křesťanskými, nacionalistickými a antikomunistickými prvky, nejvýznamnějším subjektem bylo Křesťansko-národní sjednocení (*Zjednoczenie Chrześcijańsko-Narodowe* – ZChN). Po volbách 2007 AWS utvořilo vládu s Unií svobody (*Unia Wolności* – UW), vláda se ale kvůli sporům rozpadla a AWS v předčasných volbách roku 2001 neuspěla. ZChN v tomto období zažívala personální otřesy, kdy mnoho jejích členů stranu opustilo. Další stranou, která se podílela na koalici AWS, byla Národní pravice (*Prawica Narodowa* – PN), jejíž člen Marek Biernacki se v době vlády AWS stal ministrem vnitra. Národní pravice udržovala kontakty s francouzskou Národní frontou (*Front National* – FN) (Kupka – Laryš – Smolík 2009: 76-78).

Na krajně pravicové scéně Polska se v současnosti pohybuje několik politických stran a zájmových organizací. Ke krajně pravicovým politickým stranám patří Národní obrození Polska (*Narodowe Odrodzenie Polski* – NOP), Polskou národní stranu (*Polska Partia Narodowa* – PPN), Polskou národní jednotu (*Polska Wspólnota Narodowa* – PWN) a Ligu Polských rodin (*Liga Polskich Rodzin* – LPR), které se podrobněji věnuji v následující kapitole.

Polská národní strana je charakterizována patriotismem, nacionalismem a antisemitismem. PPN se vymezuje proti evropské integraci, naopak požaduje, aby každý stát mohl chránit vlastní hranice. Strana požaduje, aby byl kladen větší důraz na historii, dále chce znovuzavedení trestu smrti a transformaci bankovního systému. Ve volbách v roce 2005 strana získala 0,29% hlasů, do dalších voleb již nezasáhla (Kupka – Laryš – Smolík 2009: 83-84; Smolík 2013: 403).

Dalším subjektem krajní pravice je Národní obrození Polska, které vzniklo roku 1981. NOP se vymezuje proti komunismu, kapitalismu, liberální demokracii i globalizaci. Strana věří, že pomocí revoluce bude nastolen nový systém, charakterizovaný decentralizací, korporativismem a katolicismem. Ve volbách 2005 strana získala 0,07 % hlasů. Spolu s PPN tato strana sdružuje

voliče ze skinheadských kruhů (Kupka – Laryš – Smolík 2009: 85-88; Smolík 2013: 403).

Polská národní jednota byla založena v padesátých letech Bolesław Tejkowskim a do pádu komunistického režimu působila v ilegalitě. Od devadesátých let PWN otevřeně vystupuje proti kapitalismu a globalizačním trendům, je také proti evropské integraci a začlenění Polska do NATO. Tejkowski se několikrát pokoušel kandidovat na prezidenta, nikdy však neshromáždil dostatečný počet podpisů, který by jeho kandidaturu umožnil. Ani do Sejmu se PWN nikdy nedostala a v posledních letech její sympatizanti přecházejí k jiným krajně pravicovým subjektům (Kupka – Laryš – Smolík 2009: 88-89; Smolík 2013: 403.)

6.1 Liga polských rodin (Liga Polskich Rodzin, LPR)

Liga polských rodin je specifickou politickou stranou působící v polském politickém systému. Strana vznikla v roce 2001 jako katolicko-nacionalistická platforma pro politiky z různých organizací, kteří by samostatně do parlamentu zvoleni nebyli, a do velké míry se zaměřovala na jedno téma, kterým byl odpor vůči vstupu Polska do Evropské unie (Kopeček 2005b: 516-517). LPR je charakteristická silným nacionalismem a úzkým spojením s katolickou církví, bývá označována jako populistická, protestní a extrémní politický subjekt. I přes skeptické odhady odborníků se dokázala LPR dostat do polského Sejmu hned po prvních volbách, kterých se zúčastnila (Kubát 2005c: 105-106).

6.1.1 Vznik a vývoj strany

Určující pro vznik LPR bylo katolické Rádio Maryja. Rádio Maryja se ve svém vysílání věnuje převážně náboženským tématům, snaží se však zasahovat i do politického dění (Kubát 2005c: 106). V jeho čele stojí kněz Tadeusz Rydzyk, který stojí i v pozadí LPR. Rádio Maryja původně¹³ podporovalo katolické kandidáty z Volební akce Solidarita, následně ale usilovalo o samostatnou stranu, která by za podpory Rádía Maryja uspěla ve volbách 2001. Prvním pokusem byla Polská dohoda vzniklá v roce 1999, která spojila některé katolicko-nacionalistické politiky a profilovala se na odporu vůči EU. Kromě Polské dohody je významné Hnutí obnovy Polska (ROP), které bylo založeno roku 1995. Tyto dva subjekty se spojily a vytvořily LPR (Breindl 2003).

V roce 2001, krátce před volbami, byla tedy založena Liga polských rodin. Oficiálně se jednalo o politickou stranu, spíše se ale jednalo o volební koalici, což v pozdějším období vedlo k vnitřním sporům. Strana se již od počátku vymezovala proti vstupu Polska do EU, na čemž zakládala i svoji předvolební kampaň. I přes nepříliš optimistická očekávání LPR ve volbách získala 7,8 % hlasů, což znamenalo 38 mandátů v Sejmu (Kubát 2005a: 105-106). Ve volbách zvítězila postkomunistická strana Spojenectví demokratické levice (SLD), jež vytvořila koaliční vládu se stranami Polská lidová strana (PSL) a Unie práce (UP) (Kubát 2004: 289).

Po volbách zasáhlo stranu vnitřní štěpení, jenž bylo způsobeno odchodem bývalých členů Hnutí obnovy Polska, kteří oproti bývalým členům Polské dohody představovali spíše umírněné křídlo strany. Předsedou LPR byl zvolen právník Marek Kotlinowski. Vnitřní spory ve straně však neutichly, členové se dohadovali na postoji vůči NATO (Breindl 2003).

¹³ V roce 1997 v parlamentních volbách

Pro předvolební kampaň v roce 2005 strana vsadila na populismus, zaměřila se na náboženská a nacionalistická témata. To jí vyneslo 7 křesel v Sejmu (USAID 2014). Polský Sejm má celkem 460 křesel, volební klauzule pro získání mandátu je 5% pro politickou stranu a 8% pro koalici. Volební období je čtyřleté, využíván je proporční volební systém (Kubát 2005b). V letech 2006-2007 se LPR podílela na vládě (získala ministerstvo školství a ministerstvo mořského hospodářství) společně s Právem a spravedlností a Sebeobranou. Po volbách 2005 byla sestavena menšinová vláda Práva a spravedlnosti, za podpory poslanců Sebeobrany, Ligy polských rodin, Polské lidové strany a většiny nezařazených poslanců. Premiérem se stal Kazimierz Marcinkiewicz. V dubnu roku 2006 byla podepsána dohoda se Sebeobranou a frakce odštěpené od LPR – Národní parlamentní klub (NKP). Tak vznikla nová vláda, stále však menšinová. Kvůli hrozbě z předčasných voleb byla v květnu téhož roku do vlády přizvána i Liga polských rodin (Kubát 2006). Premiérem se stal Jaroslaw Kaczyński. Kvůli neustálým vládním sporům se v srpnu 2007 vláda rozpadla a byly vyhlášeny předčasné volby (Foltýn 2006: 14).

Před volbami v roce 2007 LPR zradikalizovala svoji rétoriku. Stále vystupovala proti evropské integraci, dále se soustředila na problematiku interrupcí. LPR chtěla prosadit úplný zákaz potratů, včetně případů, kdy těhotenství ohrožuje zdravotní stav matky. Odvolávání se na zdravotní nebezpečí je podle LPR snadno zneužitelné, a proto nepřípustné. V předčasných volbách, které se konaly v říjnu 2007, strana neuspěla. Získala pouhých 1,3 % hlasů, což pro získání mandátů v Sejmu nestačilo (Election Resources 2007). LPR se tak stala mimoparlamentní stranou. Nic na tom nezměnily ani další volby, konané roku 2011. Liga polských rodin tak zůstává stranou působící mimo polský parlament (Election Resources 2011).

6.1.2 Zapojení do politického systému a přidružené organizace

Strana vznikla roku 2001, za krátkou dobu se jí podařilo získat voličskou podporu, která se projevila úspěchem ve volbách. Už po pár měsících existence dosáhla na mandáty v polském parlamentu. Jejím příchodem se systém politických stran zradikalizoval.

V prvním volebním období, tedy v letech 2001-2005, byla LPR v opozici, především kvůli svým radikálním názorům a také proto, že neměla tolik křesel, aby mohla výrazněji ovlivňovat parlamentní dění (Dančák 2002: 302). I přes to se však díky ní (a díky Sebeobraně) politika zradikalizovala a značnou roli hrál populismus (Breindl 2003).

Ve druhém volebním období, mezi lety 2005-2007, LPR dosáhla obdobné podpory voličů jako v předchozích volbách. Po pádu menšinové vlády Práva a spravedlnosti se od roku 2006 zapojila do vládní koalice spolu s Právem a spravedlností a Sebeobranou. Kvůli sporům uvnitř vlády však bylo volební období ukončeno předčasně a byly vypsány předčasné volby. Tím účast LPR v parlamentu skončila, nezískala dostatek hlasů ani v předčasných volbách 2007, ani v následujících volbách v roce 2011.

Liga polských rodin spolupracovala především se dvěma přidruženými organizacemi. První z nich je Všepolská mládež (Młodzież Wszechpolska – MW), která byla s LPR svázána personálně. Člen LPR a bývalý ministr školství Roman Giertych stál u zrodu Všepolské mládeže na konci osmdesátých let. Tato organizace představovala pro LPR jakousi mládežnickou základnu, pořádala demonstrace, předvolební setkání a mítinky. Postupně se však tato organizace zradikalizovala (kvůli zapojení členů z hnutí skinheads), proto se v roce 2006 LPR od Všepolské mládeže distancovala a založilo novou organizaci (Kupka – Laryš – Smolík 2009: 81-83).

Druhá přidružená organizace LPR vznikla v roce 2006 a nese název Hnutí mládeže Ligy polských rodin. U zrodu této organizace stál opět, jako

tomu bylo i u předchozího případu, Roman Giertych. Tímto krokem se LPR oficiálně zřeklo Všepolské mládeže (A. P. 2006)

6.1.3 Ideologie a programatika

Na tomto místě je třeba zmínit, že Polsko se vyznačuje určitými odlišnostmi způsobenými především historickými zkušenostmi a stávajícím společensko-politickým kontextem. V Polsku existuje mnoho druhů nacionalismů, přičemž nacionalistický neznámá automaticky extremistický. Ojedinelé je také postavení církve (Kubát 1999: 92). Liga polských rodin byla sice v rámci zasedacího pořádku v parlamentu umístěna napravo, přesto se její ideologické zařazení v politologických studiích rozchází.

Kopeček řadí LPR ke křesťanskodemokratickým stranám. Své tvrzení zakládá na programatice strany, která kombinuje radikální křesťanské požadavky s národní hrdostí a odporem k západu (Kopeček 2002b).

V programatice Ligy polských rodin nacházíme prvky nacionalismu, xenofobie i důraz na sociální politiku. LPR se od počátku svého vzniku ostře vymezovala proti Evropské unii. Mezi důvody odporu vůči EU patří především důraz na suverenitu státu a také hodnotové neshody, LPR vystupuje proti potratům, rozvodům, svazkům homosexuálů, eutanazii a podobně. LPR dále nesouhlasí s odlukou církve od státu, jak je tomu v západní společnosti. LPR chce posílit roli státu tím, že bude chránit polskou produkci a polský kapitál. Proto se LPR staví proti zahraničnímu kapitálu v Polsku. Stát by měl podle LPR zasahovat do ekonomiky (*Program ideowy Ligi Polskich Rodzin*).

Kromě nacionalismu se v programatice objevuje i xenofobie. LPR odmítá vše, co se neshoduje s náboženskými zásadami a tradičním způsobem života. Je proti potratům, eutanazii, homosexuálům, registrovanému partnerství. Homosexualitu LPR považuje za úchylku, a dokonce navrhla

zákon, který by zakázal propagaci homosexuální orientace ve školách. Homosexualita se podle nich dá léčit, jen musí mít dotyční dostatek motivace (*Program ideowy Ligi Polskich Rodzin*).

Další oblastí, které se LPR věnuje ve svých programech, je sociální politiky. Strana sází na populismus, chce snižovat daně, podporovat podnikání, nabízet sociální služby a podporovat především rodiny s dětmi, například daňovými úlevami, delší mateřskou dovolenou a výstavbou bytů (*Program ideowy Ligi Polskich Rodzin*).

Liga polských rodin také usiluje o zpřísnění trestů a obnovení trestu smrti, který by byl ukládán ve výjimečných případech¹⁴. LPR usiluje o změnu preambule polské ústavy, kam by měl podle nich být začleněn odkaz na Boha.

6.1.4 Organizační struktura

Hlavním orgánem LPR je Kongres. Kongres je svoláván předsedou strany jednou za čtyři roky. Kongresu se účastní delegáti z okresních sjezdů, předsedové a místopředsedové okresních rad a členové politické rady strany. Kongres volí předsedu LPR a místopředsedy, dále volí členy kontrolní komise a stanovuje základní politiku a ideové směřování strany. Směřování politiky strany určuje dále politická rada strany (*Rada Polityczna*), která se skládá z předsedy strany, z třiceti až šedesáti členů (ti jsou voleni kongresem) a ze zástupců parlamentní reprezentace. Finanční činnost strany je řízena kontrolní komisí (*Główna Komisja Rewizyjna*), ta také vypracovává zprávu o finanční činnosti (*Statut Ligi Polskich Rodzin*).

¹⁴ Vraždy dětí se sexuálním motivem

6.1.5 Voličská základna

Účast voličů v polských volbách je dlouhodobě nízká. Podle sociologů se přibližně 20% voličů po pádu komunismu nikdy nezúčastnilo voleb, převážně se jedná o voliče z nižších sociálních vrstev žijících na venkově. (Kubát 2005c: 127-129). Jelikož LPR prezentuje xenofobní a populistický program založený na ortodoxním katolicismu a nacionalismu, mezi voliče této strany se nejvíce řadí lidé, kteří se nacházejí ve špatné finanční situaci. Špatná finanční situace je pak způsobena především zapojením Polska do evropské integrace a s tím spojená liberalizace. Většina voličů LPR vstup Polska do EU odmítala, pro vstup bylo pouze 18% jejích voličů (Palovský 2004). Elektorát LPR je protestní, ale se silným vztahem k církvi (Kopeček 2002b). Největší podporu LPR zaznamenává na venkově, konkrétně v oblastech s vyšší nezaměstnaností a slabou infrastrukturou. Z těchto faktorů plyne frustrace, která ve spojení se silnou vírou v Boha, získává LPR podporu. (Paczynska 2005; Kubát 2005c: 132). Jedná se o oblasti převážně na východě a jihovýchodě země (Kubát 2005c: 136). Před vznikem LPR její voliči dávali nejčastěji svůj hlas Volební akci Solidarita, která zahrnovala subjekty podobné Lize polských rodin (Kubát 2005c: 134).

7 Závěr

Nyní, když jsem již popsala a analyzovala krajně pravicové prostředí a krajně pravicové strany v České republice, na Slovensku a v Polsku, přistoupím ke komparaci. Porovnávat budu ty strany, kterým jsem se věnovala v předchozí části mé práce – tedy Sdružení pro republiku – Republikánskou stranu Československa v České republice, dále Slovenskou národní stranu působící na Slovensku a polskou Ligu polských rodin. Na zkoumané politické strany však nelze pohlížet izolovaně, strany fungovaly nebo stále fungují v rámci stranických systémů zemí středovýchodní Evropy. Tyto politické strany nejsou jedinými zástupci krajní pravice v jednotlivých zemích, proto nelze přehlížet další krajně pravicové politické strany (i když mohou být méně významnými, co se týče volebních zisků a pozornosti, kterou na sebe dokázaly upoutat). Tyto politické subjekty jsou mnohdy radikálnější až extremistické, často sdružují podporovatele ze skinheadských a neonacistických kruhů a míří proti samotné ideji demokracie. Jako příklad takovýchto stran uvedu Dělnickou stranu a Dělnickou stranu sociální spravedlnosti v České republice, na Slovensku je takovouto stranou Slovenská národní jednota a v polském stranickém prostředí pak Polská národní strana nebo také Národní obrození Polska.

Komparovat budu relevantní radikálně pravicové politické strany středovýchodní Evropy, konkrétně PSR-RSČ, SNS a LPR. Tyto strany měly potenciál získat podíl na politické moci, tedy zastoupení v národních parlamentech jednotlivých zemí, což se jim také povedlo. Srovnám způsob jejich vzniku a jejich úspěšnost ve volbách, dále jejich programatiku a postoje, zapojení do politických systémů zemí středovýchodní Evropy. Zodpovím výzkumné otázky, které jsem si stanovila v úvodu práce – jaké jsou společné prvky programatiky zkoumaných krajně pravicových stran a v čem se programatika liší, jak se liší postavení zkoumaných krajně pravicových stran v jednotlivých politických systémech, zda spolu zkoumané krajně pravicové

strany navzájem spolupracovaly a jaký je elektorát krajně pravicových stran ve středovýchodní Evropě.

Vzhledem k podmínkám, které byly nastoleny za komunistické éry, mohly české, slovenské i polské krajně pravicové strany začít vznikat až po roce 1989. V tomto období se jako jejich hlavní programový prvek profilovala antikomunistická vyhraněnost. Některé nově vzniklé krajně pravicové subjekty upozorňovaly na návaznost na strany fungující například v meziválečném období. Takovou politickou stranou bylo Sdružení pro republiku – republikánská strana Československa, které se hlásilo k odkazu prvorepublikových agrárníků. Slovenská národní strana se hlásila k ještě staršímu odkazu než SPR-RSČ, historická SNS byla založena již v době Rakouska-Uherska, konkrétně v roce 1871, a až do roku 1913 byla jedinou politickou stranou na slovenském území. Novodobá SNS vznikla roku 1990 a odvolávala se k odkazu historické SNS, nicméně reálně s ní mnoho společného neměla, což je případ i SPR-RSČ a jejímu již zmiňovanému spojení s agrárníky (Republikánskou stranou zemědělského a malorolnického lidu). Zcela odlišný je případ Ligy polských rodin, která vznikla až v roce 2001 a k žádnému historickému politickému subjektu se nehlásila.

Prvními volbami byly pro SNS i SPR-RSČ volby v roce 1990. Sdružení pro republiku nebylo v tomto období ještě tolik radikální a vyhraněné, ostře se vymezovalo pouze proti komunismu a Němcům. Oproti tomu SNS vstupovala do voleb s jasně vymezeným cílem – požadovala rozpad československé federace a vytvoření samostatného slovenského státu. Zatímco SPR-RSČ v těchto volbách neuspělo a společně s Všelidovou demokratickou stranou, s níž utvořilo volební koalici, získala ve volbách do České národní rady 1% hlasů, SNS ve volbách do Slovenské národní rady uspěla a dosáhla zisku 13,94 %. V dalších volbách, konaných roku 1992, SPR-RSČ svoje zisky navýšilo a dosáhlo 5,98 % hlasů, což znamenalo zastoupení v České národní radě. SNS si oproti tomu pohoršila a dosáhla 7,93 % hlasů, i přes to se však podílela na vládě společně s vítězným Hnutím za demokratické Slovensko.

Po rozpadu federace se další volby na Slovensku konaly v roce 1994 a SNS v nich zaznamenala pokles hlasů na 5,4 %, přesto se však spolu s HZDS, RSS a ZRS podílela na vládě. Ve volbách konaných v České republice téhož roku zaznamenalo SPR-RSČ svůj historický úspěch – 8,01 % hlasů, stále však zůstávalo v opozici. V následujících volbách roku 1998 byl pro SPR-RSČ značný pokles hlasů na 3,9 %, dalších voleb konaných roku 2002 se SPR-RSČ neúčastnilo¹⁵. Neúčastnilo se ani voleb roku 2006 a ve volbách do Poslanecké sněmovny roku 2010 nedokázalo SPR-RSČ získat ani jedno procento hlasů. Oproti tomu SNS dokázala získat ve volbách 1998 9,07 %, zůstala však v opozici. Volby 2002 nebyly pro SNS úspěšné, kvůli štěpení na Slovenskou národní stranu a Pravou slovenskou národní stranu. SNS získala 3,32 % hlasů a PSNS 3,65 %. Situace se obrátila k lepšímu v následujících volbách roku 2006, kdy SNS dokázala získat 11,73 % hlasů a spolu se stranami SMĚR-SD a LS-HZDS utvořila vládu. V dalších volbách roku 2010 však SNS získala jen 5,07 % hlasů a v předčasných volbách roku 2012 se 4,55 % hlasů do parlamentu nedostala vůbec. Zcela odlišný je případ Ligy polských rodin. Tato strana se hned po svém vzniku, v roce 2001, dokázala se ziskem 7,8 % hlasů dostat do polského parlamentu a udržela se tam i po dalších volbách konaných roku 2005, ve kterých obdržela svůj nejvyšší zisk hlasů – 8 %. Po těchto volbách LPR utvořila vládu společně se stranami Právo a spravedlnost a Sebeobranou. Poté se však již do parlamentu nedostala, nepovedlo se jí to ani ve volbách roku 2007, ani v zatím posledních volbách konaných v Polsku roku 2011. Z uvedených fakt vyplývá, že nejdéle se v parlamentu udržela Slovenská národní strana, konkrétně se jednalo o šest volebních období, z toho se SNS třikrát podílela na vládě. Naopak české SPR-RSČ i polská LPR se do národních parlamentů dostaly pouze dvakrát. Liga polských rodin se podílela na vládě dva roky¹⁶ společně s vládními partnery PiS a Sebeobranou. SPR-RSČ se české vlády neúčastnilo ani jednou, vždy zůstávalo opoziční politickou stranou a ostatní strany s ní na parlamentní

¹⁵ Republikáni Miroslava Sládka v nich získali 0,97 % hlasů

¹⁶ V letech 2005-2007

úrovni nespolupracovaly. Posuzováno dle volebních výsledků, nejúspěšnější krajně pravicovou stranou je jednoznačně slovenská SNS. Je tedy zřejmé, že postavení SPR-RSČ, SNS a LPR v politických systémech jednotlivých zemí je velmi odlišné. Zatímco české SPR-RSČ nemělo nikdy reálný politický vliv na rozhodování v parlamentu a hrálo vždy roli opoziční síly, SNS i LPR se dokázaly etablovat jako vládní subjekty. Nicméně je patrné, že podpora uvedených ultrapravicových stran klesá, jelikož v současné době není ani jedna z nich zastoupena v parlamentu¹⁷.

Nyní přejdu k programatice zkoumaných stran, k jejich odlišnostem a společným prvkům. Pokud srovnáme programy stran SPR-RSČ, SNS a LPR, nalezneme u nich několik společných prvků typických pro krajně pravicové strany. Všechny uvedené strany staví svoji programatiku na xenofobii a nacionalismu. U SPR-RSČ jsou tyto prvky viditelné především v odporu proti všemu cizímu, upozorňování na problémy s minoritami, především s Romy, a odpor k zapojení ČR do mezinárodních organizací. Programatika SNS je také zaměřena proti Romům, na rozdíl od SPR-RSČ i proti Maďarům a maďarským menšinám na území Slovenska. LPR se oproti tomu od počátku svého vzniku ostře vymezovala proti Evropské unii, vystupovala proti úpadku tradičních hodnot a odklonu od náboženských zásad, jak se tomu děje v západní společnosti. Dalším společným prvkem programů všech tří uvedených stran je populistická sociální politika. SPR-RSČ chtělo například prodloužit mateřskou dovolenou nebo zvýšit platy pracovníkům zajišťující bezpečnost státu, sociální výhody se však týkaly jen občanů s českou státní příslušností, neměly zahrnovat cizince ani Romy. SNS usiluje o zamezení zneužívání sociálních dávek Romy a také navrhovala zavedení tzv. startovacích bytů. LPR si kladla za cíl chránit polskou půdu a polský kapitál před zahraničními zásahy. Třetím společným prvkem programů uvedených stran je požadavek na silný stát a tvrdé tresty. SPR-RSČ, SNS i LPR usilovaly o obnovení trestu smrti. LPR tak navrhovala v případě trestných činů spáchaných na dětech, SNS při zvlášť

¹⁷ SPR-RSČ bylo dokonce roku 2013 rozpuštěno

brutálních trestných činech, trestných činech s fatálními důsledky pro společnost a teroristických útocích, SPR-RSČ svůj požadavek na znovuoobnovení trestu smrti nespecifikuje. Hlavním rozdílem mezi jednotlivými stranami shledávám v jejich postoji k náboženství a církvi. SPR-RSČ byla jednoznačně pro odluku státu od církve, což příkládám ateistickému postoji, který je v české společnosti většinový. Zcela jiný je případ SNS, která se ve svých programech zavazuje k respektování náboženských potřeb, a především LPR, jež je proti odluce státu od církve, naopak chce začlenit odkaz na Boha do preambule polské ústavy.

Dalším cílem této práce je odpovědět na otázku, zda spolu uvedené ultrapravicové strany navzájem spolupracovaly. Spolupráce krajně pravicových stran je obecně vzato velmi specifická, vzhledem k nacionalistickým hodnotám, které tyto pravicové strany hájí, a také k častým sporům o území, o minulost jednotlivých zemí a o národnostní minority. Tyto skutečnosti vzájemnou spolupráci do značné míry vylučují, přesto však díky určitým společným prvkům, jako jsou například odpor vůči přistěhovalectví, cizincům, vládnoucí elitě nebo mezinárodním organizacím, je spolupráce krajně pravicových stran přípustná. Společným jmenovatelem spolupráce byl bývalý předseda francouzské krajně pravicové strany Národní fronta Jean Marie Le Pen, který se snažil spojit evropské ultrapravicové strany. Tohoto pokusu se účastnili členové SPR-RSČ i SNS, šlo však spíše jen o snahu Le Pena posílit svůj vliv na poli evropské politiky. SNS a SPR-RSČ rozdělovaly odlišné zájmy, které byly nejvíce patrné na počátku 90. let, šlo o již zmíněnou otázku zachování/rozpadu federace. České, slovenské a polské krajně pravicové strany tak nikdy nevytvořily žádnou institucionalizovanou kooperaci, hlavně díky názorovým odlišnostem a neochotě lídrů jednotlivých stran.

Pokud jde o voliče krajně pravicových stran ve středovýchodní Evropě, nalézáme společné charakteristiky, ale i odlišnosti. Piere Ignazi vidí jako příčinu podpory krajní pravice především krizi identity, která je způsobena odklonem od tradičních hodnot a nástupem modernity. Voliči tak chtějí chránit

identitu národa a státu, což se děje prostřednictvím nacionalistických a xenofobních prvků v programatice krajně pravicových stran (Ignazi 1996: 560). Podobnou teorii zastává Hans Georg Betz, který tvrdí, že nižší třídy se cítí ohrožen vnějšími faktory, například nezaměstnaností a nepříznivými sociálními podmínkami. Proto se odklánějí od levicových stran, které volili v minulosti, a přiklánějí se k radikálnějšímu řešení, jež nabízí krajní pravice. Voliči ultrapravicových stran se tak stávají lidé z nižších tříd, s nízkým vzděláním, často se jedná také o prvovoliče a o lidi, kteří chtějí vyjádřit protest nad stávajícím stavem společnosti. Úspěchy krajní pravice rostou se zhoršováním hospodářské situace země (Betz 1993: 420-424). Jak jsem zmínila již v předchozí části práce, typický volič SPR-RSČ byl muž, nejčastěji prvovolič nebo mladý volič, s nižším vzděláním a pocházející z venkovských oblastí. Tento volič se cítil ohrožen ztrátou zaměstnání, postupně se však přikláněl k sociální demokracii, která poskytovala sociální zajištění a nebyla ve svých názorech tolik radikální. Odlišný je charakter voliče SNS, jelikož na počátku 90. let bylo hlavním předmětem zájmu této strany vytvoření samostatného Slovenska, ovlivňovalo to i elektorát slovenské krajní pravice. Proto se tento případ vymyká Ignaziho teorii nastíněné výše, volič SNS netrpěl postindustriální krizí identity, ale neexistencí vlastního státu. Změna nastala po rozdělení federace, neboť SNS změnila svoji rétoriku, jež nově mířila vůči romským a maďarským minoritám. Proto zde je již možné aplikovat výše zmíněnou teorii, krajní pravici volili Slováci s nacionalistickými postoji a strachem z modernizace. Největší podporu má SNS na severozápadě země, kde je velmi malé zastoupení především maďarské menšiny, roli hraje také personální spojení s předsedou strany Jánem Slotou, který pochází ze Žiliny a působil tam také jako primátor. V Polsku je určující především náboženství, na kterém je vystavěna programatika nejen krajně pravicových stran. Konkrétně LPR využívá náboženské hodnoty ke kritice EU a západní společnosti. Největší volební zisky LPR zaznamenává na venkově, v oblastech s vyšší nezaměstnaností, jedná se hlavně o východ a jihovýchod Polska.

Tato práce si kladla za cíl zodpovědět čtyři výzkumné otázky, jež byly stanoveny v úvodu práce. Na základě výše uvedených informací lze konstatovat, že v programatice SPR-RSČ, SNS a LPR nalézáme společné prvky, nicméně nelze odhlédnout od historického, kulturního a sociálního kontextu, který programatiku jednotlivých stran do značné míry určuje. Postavení těchto tří stran v rámci politických systémů zemí se liší. SPR-RSČ mělo zastoupení v parlamentu v obdobích 1992-1996 a 1996-1998 a vždy hrálo opoziční roli. LPR byla v parlamentu zastoupena v letech 2001-2005 a 2005-2007, přičemž ve druhém období se stala členem vládní koalice. Nejúspěšnější z těchto tří stran je SNS, která byla zastoupena v parlamentu kromě období 2002-2006 a od roku 2012 do současnosti, třikrát se podílela na vládě. Pokud jde o vzájemnou spolupráci stran, kvůli rozdílným názorům stran a také jednotlivým lídrům spolu tyto krajně pravicové strany nikdy dlouhodobě nespolupracovaly. Úspěchy ultrapravicových stran byly způsobeny především frustrací voličů, která pramení z modernizace společnosti, odklonu od tradičních hodnot a začleňování do integračních procesů.

8 Seznam literatury a pramenů

Adorno, T. W. – Frenkel-Brunswik, E. – Levison, D. J. – Sanford, R. N. (1950). *The Authoritarian Personality* (New York: Harper).

Bastl, M. – Mareš, M. – Smolík, J. – Vejvodová, P. (2011). *Krajní pravice a krajní levice* (Praha: Grada).

Betz, H. G. (1993). The New Politics of Resentment: Radical Right-Wing Populist Parties in Western Europe. *Comparative Politics*, roč. 4, č. 25, s. 413-427.

Bobbio, N. (2003). *Pravice a levice: důvod a smysl rozdělení politické scény* (Brno: CDK).

Bútor, M. - Mesežnikov, G. - Bútorová, Z. (eds.) (1999). *Slovenské voľby '98: Kto? Prečo? Ako?* (Bratislava: Inštitút pre verejné otázky).

Černý, P. (2005). *Politický extremismus a právo* (Praha: Eurolex Bohemia).

Dančák, B. (2002): Republika Polsko, In: Fiala, P. - Holzer, J. - Strmiska, M. (eds.): *Politické strany ve střední a východní Evropě* (Brno: MU), s. 285-314.

Fiala, P. – Mareš, M. (1998): Programová analýza SPR-RSČ a KSČM z hlediska politického extremismu, in: Fiala, Petr (ed.): *Politický extremismus a radikalismus v České republice* (Brno: Masarykova univerzita), s. 95-104.

Foltýn, T. (2006): Parlamentní volby 2006 v kontextu parlamentních voleb okolních zemí, In: Čaloud, D. - Foltýn, T. - Havlík, V. - Matuňková, A. (eds): *Volby do Poslanecké sněmovny v roce 2006* (Brno: MU).

Hagtvet, B. (1994). Right-Wing Extremism in Europe. *Journal of Peace Research*. Vol. 31, No. 3, pp. 241-246.

Heywood, A. (2008). *Politické ideologie* (Praha: Aleš Čeněk).

Hloušek, V. – Kopeček, L. (2005). *Politické strany moderní Evropy* (Praha: Portál).

Hloušek, V. – Kopeček, L. (2010). *Politické strany: původ, ideologie a transformace politických stran v západní a střední Evropě* (Praha: Grada).

Charvát, J. (2007). *Současný politický extremismus a radikalismus* (Praha: Portál).

Chmelík, J. (2001). *Extremismus a jeho právní a sociologické aspekty* (Praha: Linde).

Ignazi, P. (1996). The Crisis of Parties and the Rise of New Political Parties. *Party Politics*, roč. 2, č. 4, s. 549-566.

Kopeček, L. (2002a): Slovenská republika, in: Fiala, P. - Holzer, J. - Strmiska, M. (eds.): *Politické strany ve střední a východní Evropě* (Brno: MU).

Kopeček, L. (2003). Stranický systém Slovenska. In: Fiala, P. – Herbut, R. a kol.: *Středoevropské systémy politických stran: Česká republika, Maďarsko, Polsko a Slovensko* (Brno: MU), s.153-225.

Kopeček, L. (2005a). Slovensko In: Strmiska, M. – Hloušek, V. – Kopeček, L. – Chytilík, R. (2005) *Politické strany moderní Evropy* (Praha: Portál), s.438-452.

Kopeček, L. (2005b). Polsko. In: Strmiska, M. – Hloušek, V. – Kopeček, L. – Chytilík, R. *Politické strany moderní Evropy* (Praha: Portál), s. 496-528.

Kopeček, L. (2005c). Politické strany a stranické systémy ve srovnávací a teoretické perspektivě, In: Strmiska, M. (et al.). *Politické strany moderní Evropy* (Praha: Portál), s. 9-52.

Kopeček, L. (2006). *Demokracie, diktatury a politické stranictví na Slovensku* (Brno: CDK).

Kubát, M. (1999). Polská nacionalistická scéna a problém nacionalismu, In: Dančák, B. – Fiala, P. (eds.) (1999). *Nacionalistické politické strany v Evropě* (Brno: MU), s.92-109.

Kubát, M. (2004). Polsko. In: Kubát, M. (ed): *Politické a ústavní systémy zemí středovýchodní Evropy* (Praha: Eurolex Bohemia), s.271-294.

Kubát, M. (2005b). „Supervolební“ podzim 2005 v Polsku: parlamentní a prezidentské volby. *Mezinárodní politika* 12/2005, s.18-21.

Kubát, M. (2005c). *Demokracie v Polsku: politický systém Polské republiky (1989-2005)* (Praha: SLON).

Kubát, M. (2006). Vládní kotrmelce v Polsku. *Mezinárodní politika* 9/2006, s.4-5.

Kubát, M. (2007). Předčasné parlamentní volby v Polsku: konec programu čtvrté republiky. *Mezinárodní politika* 12/2007, S.23-25.

Kupka, P. – Laryš, M. – Smolík, J. (2009). *Krajní pravice ve vybraných zemích střední a východní Evropy: Slovensko, Polsko, Ukrajina, Bělorusko, Rusko* (Brno: Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity).

Lipset, S. M. (1959). Social Stratification and Right-Wing Extremism. *British Journal of Sociology*. Vol. 10, No. 4, pp. 346-382.

Mareš, M. (2003). *Pravicový extremismus a radikalismu v ČR* (Brno: Barrister & Principal).

Mareš, M. (2005): Sdružení pro republiku – Republikánská strana Československa, In: Malíř, J. – Marek, P. a kol.: *Politické strany. Vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861–2004. II. díl: Období 1938–2004* (Brno, Doplněk), s. 1593-1604.

Milo, D. (2005). *Rasistický extremismus v Slovenskej republike* (Bratislava: Ludia proti rasizmu).

Milza, P. (2005) dle Kupka, P. – Laryš, M. – Smolík, J. (2009). *Krajní pravice ve vybraných zemích střední a východní Evropy: Slovensko, Polsko, Ukrajina, Bělorusko, Rusko* (Brno: MU), 29-30

Milza, P. (2005). *Evropa v černých košilích* (Praha: Themis).

Paczynska, A. (2005). Inequality, Political Participation, and Democratic Deepening in Poland. *East European Politics and Societies*, roč. 19, č. 4, s. 573-613.

Smolík, J. (2013). *Národní strana v kontextu krajní pravice: 2003-2012* (Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury).

SNS (2002). *Program národnej obnovy 2002*, programový dokument.

SPR-RSČ (1990). *Úkoly současné a perspektivní*, programový dokument.

SPR-RSČ (1992). *17 naléhavých opatření pro záchranu životního prostředí v naší zemi*, programový dokument.

Strmiska, M. – Hloušek, V. – Kopeček, L. – Chytilík, R. (2005). *Politické strany moderní Evropy* (Praha: Portál).

Šanc, D. (2005). Český stranický systém po roce 1989. In. Cabada, L. – Šanc, D.: *Český stranický systém ve 20. století* (Plzeň: Aleš Čeněk). s. 108-208.

Zbela, M. (1996): Kam s cikánským etnikem. *Republika* č. 39, s. 7.

9 Seznam internetových zdrojů

A.P. (2006). *LPR zrywa z MW* (http://www.gazetapodatnika.pl/artykuly/lpr_zrywa_z_mw-a_676.htm, 3. 2. 2014).

Bartosz, J. (2009). Za „konečné řešení cikánské otázky“ ve spotu Národní strany padla podmínka. *iDNES* (http://zpravy.idnes.cz/za-konecne-reseni-cikanske-otazky-ve-spotu-narodni-strany-padla-podminka-1q6-/krimi.aspx?c=A091210_164914_krimi_jba, 10. 1. 2014).

Breindl, J. (2003). Sebeobrana a Liga polských rodin – protestní strany v polském parlamentu. *Středoevropské politické studie* (<http://www.cepsr.com/clane k.php?ID=182>, 6. 2. 2014).

Český statistický úřad (2013a). *Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 02.06. – 03.06.2006* (<http://www.volby.cz/pls/ps2006/ps2?xjazyk=CZ>, 11. 1. 2014).

Český statistický úřad (2013b). *Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 28.05. – 29.05.2010* (<http://www.volby.cz/pls/ps2010/ps2?xjazyk=CZ>, 11. 1. 2014).

Český statistický úřad (2013c). *Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 25.10. – 26.10.2013* (<http://www.volby.cz/pls/ps2013/ps2?xjazyk=CZ>, 11. 1. 2014).

Český statistický úřad (2013d). Výsledky voleb a referend, *Volby.cz* (<http://www.volby.cz/>, 4. 4. 2014).

Český statistický úřad (2014a). *Volby do České národní rady konané ve dnech 5. - 6.6.1992* (<http://www.volby.cz/pls/cnr1992/u610>, 12. 1. 2014).

Český statistický úřad (2014b). *Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 31.5. - 1.6.1996* (<http://www.volby.cz/pls/ps1996/u610>, 12. 1. 2014).

Český statistický úřad (2014c). *Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 31.5. - 1.6.1996* (<http://www.volby.cz/pls/ps1996/u4>, 12. 1. 2014).

Český statistický úřad (2014d). *Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 25.10. – 26.10.2013* (<http://www.volby.cz/pls/ps2013/ps53?xjazyk=CZ&xv=1>, 13. 1. 2014).

ČTK (2007). *Extremisté už verbují do Národní gardy. Lidové noviny* (http://www.lidovky.cz/extremiste-uz-verbuji-do-narodni-gardy-d9i-/zpravy-domov.aspx?c=A071207_153351_In_domov_vvr, 10. 1. 2014).

ČTK (2013). Okamura bude volebním lídrem svého Úsvitu ve středních Čechách. *České noviny* (<http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/okamura-bude-volebnim-lidrem-sveho-usvitu-ve-strednich-cechach/980624>, 11. 1. 2014).

Dolejší, M. (1991) *Analýza 17.listopadu a změn ve východní Evropě v roce 1989* (<http://analyza.wz.cz/>, 13. 1. 2014).

Eibl, O. (2008). Postoje SPR-RSČ k rozpadu Československa: kritický rok 1992. *Rexter – časopis pro výzkum radiaklismu, extremismu a terorismu* (<http://www.rexter.cz/postoje-spr-rsc-k-rozpaduceskoslovenska-kriticky-rok-1992/2008/05/01/>, 15. 1. 2014).

Election Resources (2007). *Elections to the Polish Sejm - Results Lookup* (<http://www.electionresources.org/pl/sejm.php?election=2007>, 5. 2. 2014).

Election Resources (2011). *Elections to the Polish Sejm - Results Lookup* (<http://www.electionresources.org/pl/sejm.php?election=2011&province>, 5. 2. 2014).

Election Resources on the Internet (2013a). *Elections to the Dutch Tweede Kamer (House of Representatives) – Results Lookup* (<http://electionresources.org/nl/house.php?election=2012&province>, 15. 10. 2013).

Election Resources on the Internet (2013b). *Elections to the Danish Folketing – Results Lookup* (<http://electionresources.org/dk/folketing.php?election=2011>, 15. 10. 2013).

Election Resources on the Internet (2013c). *Elections to the Swedish Riksdag – Results Lookup* (<http://www.electionresources.org/se/riksdag.php?election=2010>, 15. 10. 2013).

Kluknavská, A. (2012). Krajne pravicové strany v parlamentných voľbách 2012 na Slovensku. *Rexter - časopis pro výzkum radikalismu, extremismu a terorismu* (<http://www.rexter.cz/krajne-pravicove-strany-v-parlamentnych-volbach-2012-na-slovensku/2012/05/04/>, 18. 1. 2014).

Konečný, M. – Zetocha, K. (2005). Slovenská národní strana: druhá šance. *Středoevropské politické studie* (<http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=235>, 22. 1. 2014).

Kopeček, L. (2002b). Liga polských rodin a Sebeobrana – proč nevstupovat do Evropské unie?! *Středoevropské politické studie* (<http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=56>, 2. 2. 2014).

Kreidl, M. – Vlachová, K. (1999). Sociální zázemí krajní pravice v ČR, *Sociologický časopis* 1999 Vol. 35, No. 3, s. 335-354, (http://sreview.soc.cas.cz/uploads/795b32e5c20680c05740b46f763261130a8e11ac_203_335KREVL.pdf, 16. 1. 2014).

LPR (2002). *Program ideowy Ligi Polskich Rodzin* (http://www.lprslask.iap.pl/?id=9460&location=f&msg=1&lang_id=PL, 6. 2. 2014).

LPR. Statut Ligi Polskich Rodzin (<http://www.lpr.pl/pl/statut/>, 1. 2. 2014).

Mareš, M – Vejvodová, P. (2010). Dělnická strana: profil české pravicově extremistické strany. *Rexter – časopis pro výzkum radiaklismu, extremismu a terorismu* (<http://www.rexter.cz/delnicka-strana-profil-ceske-pravicove-extremisticke-strany/2010/11/07/>, 15. 1. 2014).

Mikušovič, D. (2007). Slovenská pospolitost' včera a dnes. *Rexter - časopis pro výzkum radiaklismu, extremismu a terorismu* (<http://www.rexter.cz/slovenska-pospolitost-vcera-a-dnes/2007/05/01/>, 18. 1. 2014).

Ministerstvo vnitra České republiky (2006). *Informace o problematice extremismu na území České republiky v roce 2005* (www.mvcr.cz/soubor/extrem05-pdf.aspx, 10. 1. 2014).

Ministerstvo vnitra České republiky (2010). *Co je extremismus* (<http://www.mvcr.cz/clanek/co-je-extremismus.aspx>, 13. 12. 2013).

Ministerstvo vnitra Slovenské republiky (2011a). *Pravicový extrémizmus* (<http://www.minv.sk/?a-z-index&sprava=pravicovy-extremizmus>, 18. 1. 2014).

Ministerstvo vnitra Slovenské republiky (2011b). *Politický extrémizmus* (<http://www.minv.sk/?a-z-index&sprava=politicky-extremizmus>, 18. 1. 2014).

Ministerstvo vnitra Slovenské republiky (2011c). *Boj proti extrémizmu by sa mal zintenzívniť* (<http://www.minv.sk/?tlacove-spravy&sprava=boj-proti-extremizmu-by-sa-mal-zintenzivnit>, 18. 1. 2014).

Mudde, C. (2011). Who's Afraid of the European Radical Right? *Dissent* (http://works.bepress.com/cgi/viewcontent.cgi?article=1036&context=cas_mudde, 25. 12. 2013).

Národní volební komise (2011). *Volební výsledky* (<http://pkw.gov.pl/>, 4. 4. 2014).

Nejvyšší správní soud (2008). *Rozsudek jménem republiky* (http://www.nssoud.cz/files/SOUDNI_VYKON/2008/0001_0Pst_0800066A_prevedeno.pdf, 15. 1. 2014).

Nejvyšší správní soud (2010a). *Rozsudek jménem republiky* (http://www.nssoud.cz/files/SOUDNI_VYKON/2009/0001_0Pst_0900_679fa453_6a5a_4113_8760_d13c9f3417b3_prevedeno.pdf, 15. 1. 2014).

Nejvyšší správní soud (2010b). *Rozsudek jménem republiky* (http://www.nssoud.cz/files/SOUDNI_VYKON/2009/0002_0Pst_090_20101213115145_prevedeno.pdf, 15. 1. 2014).

Nejvyšší správní soud (2011). *Rozsudek jménem republiky* (http://www.nssoud.cz/files/SOUDNI_VYKON/2011/0030_0Pst_110_20110817102429_prevedeno.pdf, 16. 1. 2014).

Nejvyšší správní soud (2013a). *Rozsudek jménem republiky* (http://www.nssoud.cz/files/SOUDNI_VYKON/2013/0007_0Pst_1300027S.PDF, 16. 1. 2014).

Nejvyšší správní soud (2013b). *Rozsudek jménem republiky* (http://www.nssoud.cz/files/SOUDNI_VYKON/2013/0004_0Pst_1300028S.PDF, 16. 1. 2014).

Orlík (1991). Album Demise. *Píseň Dvojí metr* (http://www.skinhead.yc.cz/kapely/texty/orlik_demise.htm, 14. 1. 2014).

Palovský, T. (2004). Postoj polských politických stran k Evropské unii. *Středoevropské politické studie* (<http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=197>, 5. 2. 2014).

Pink, M. – Vojtaj, J. (2010). Ústup krajní pravice na Slovensku – postupná marginalizace SNS? *Rexter - časopis pro výzkum radiaklismu, extremismu a*

terorismu (<http://www.rexter.cz/ustup-krajni-pravice-na-slovensku-postupna-marginalizace-sns/2010/11/07/>, 18. 1. 2014).

Sládek, M. (2010). *Hyde Park. Česká televize* (<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10252839638-hyde-park-ct24/210411058080430/>, 15. 1. 2014).

SNS (1992). *Volebný program 1992* (http://www.sns.sk/engine/assets/uploads/2010/03/program_1992.pdf, 20. 1. 2014).

SNS (2012). *Volební memorandum 2012* (<http://www.sns.sk/engine/assets/uploads/2010/03/Volebn%C3%A9-memorandum-2012.pdf>, 18. 1. 2014).

SNS (2013). *Stanovy SNS* (http://www.sns.sk/engine/assets/uploads/2013/03/stanovy_sns_2013.pdf, 26. 1. 2014).

SPR-RSČ (2009). *Program strany* (<http://republikani.webnode.cz/program/>, 10. 1. 2014).

Statistický úřad Slovenské republiky (1990). *Volby 1990* (http://volby.statistics.sk/nrsr/snr1990/volby90_s/pmp90.htm, http://volby.statistics.sk/nrsr/snr1990/volby90_s/pph90.htm, 19. 1. 2014).

Statistický úřad Slovenské republiky (1992). *Volby 1992* (<http://volby.statistics.sk/nrsr/snr1992/volby92s/php92.htm>, 20. 1. 2014).

Statistický úřad Slovenské republiky (1998). *Počet a podíl platných hlasů odevzdaných pro politické strany* (<http://volby.statistics.sk/nrsr/nrsr1998/results/tab2.jsp.htm>, 19. 1. 2014).

Statistický úřad Slovenské republiky (2002). *Volby 2002* (<http://volby.statistics.sk/nrsr/nrsr2002/webdata/slov/tab/tab3.htm>, 20. 1. 2014).

Statistický úřad Slovenské republiky (2006). *Počet a podíl platných hlasů odevzdaných pro politické strany* (<http://volby.statistics.sk/nrsr/nrsr2006/slov/obvod/results/tab3.jsp.htm>, 18. 1. 2014).

Statistický úřad Slovenské republiky (2012). *Počet a podiel platných hlasov odovzdaných pre politické strany* (<http://volby.statistics.sk/nrsr/nrsr2012/sr/tab3.jsp@lang=sk.htm>, 19. 1. 2014).

Statistický úřad Slovenské republiky (2014). *Počet a podíl platných hlasů odevzdaných pro politické strany* (<http://portal.statistics.sk/>, 4. 4. 2014).

TA3 (2011). *Na verejnost prenikol dokument s krycim nazvom gorila* (<http://www.ta3.com/clanok/6172/na-verejnost-prenikol-dokument-s-krycim-nazvom-gorila.html>, 23. 1. 2014).

USAID (2014). *Election Guide – Election for Sejm* (<http://www.electionguide.org/elections/id/355/>, 7. 2. 2014).

Úsvit přímé demokracie (2013). *Program hnutí* (<http://www.hnutiusvit.cz/program-hnuti/>, 13. 1. 2014, 15. 1. 2014).

Žitný, M. (2013). *V hlavní roli fašismus a Marián Kotleba. Česká pozice* (<http://www.ceskapozice.cz/zahranici/evropa/v-hlavni-rol-i-fasismus-marian-kotleba>, 30. 3. 2014).

10 Resumé

The theme of this thesis are far right-wing parties in Central and Eastern Europe. Specifically this is the comparison of far-right parties in the Czech Republic, the Slovak Republic and Poland. The work is divided into three parts. The first part is theoretical. It includes the introduction to the issue of extremism, radicalism, extreme right and populism. This section explains the essential characteristics of these concepts and their differences.

The second part is focused on Central and Eastern Europe. There are described the surroundings of far-right organisations in the Czech republic, the Slovak Republic and Poland focusing on the period after 1989. The greatest emphasis is put on three extreme right-wing parties – Association for the Republic – Republican Party of Czechoslovakia (SPR-RSČ), the League of Polish Families (LPR) and the Slovak National Party (SNS). There are described their origin and development, programmatic and ideology, organisational structure, their involvement in the political system of the particular country, their electorate and results in the elections.

This work answers four research questions. Based on the above information, it can be said that we find common elements in the programmatics of SPR-RSČ, SNS and LPR. However we can't ignore the historical, cultural and social context which significantly determines their programmatics. The position of these three parties in the political systems of the countries is different. The most successful of these three parties is SNS which was participated in the government three times. Regarding the mutual cooperation of these parties, because of different opinions of these parties and particular leaders together these far-right parties have never cooperated in a long term. The success of these right-wing parties was mainly caused by electorate's frustration rooted in the modernisation of the society and the abandoning traditional values.

11 Přílohy

	SPR-RSČ	SNS	LPR
Historický odkaz	Agrárníci (1.ČSR)	SNS	-
Vznik	1990	1990	2001
Zánik	2013	-	-
Lídr	M. Sládek	J. Slota	M. Kotlinowski
Hlavní téma	Němci a Romové	Maďaři	EU
Parlamentní zastoupení	1992-96, 1996-98	1990-92, 1992-94, 1994-98, 1998-2002, 2006-2010, 2010-2012	2001-2005, 2005-2007
Účast ve vládě	-	1992-94, 1994-98, 2006-2010	2006-2007

Česká republika - Parlamentní volby

1990 - ČNR		1992 - ČNR		1996 – PS PČR		1998 – PS PČR	
Strana	% zisk	Strana	% zisk	Strana	% zisk	Strana	% zisk
OF	49,5	ODS-KDS	29,73	ODS	29,62	ČSSD	32,31
KSČ	13,24	LB-koalice	14,05	ČSSD	26,44	ODS	27,74
HSD-SMS	10,03	ČSSD	6,53	KSČM	10,33	KSČM	11,03
SPR-RSČ/VDS	1	SPR-RSČ	5,98	SPR-RSČ	8,01	SPR-RSČ	3,9

2002 – PS PČR		2006 – PS PČR		2010 – PS PČR		2013 – PS PČR	
Strana	% zisk	Strana	% zisk	Strana	% zisk	Strana	% zisk
ČSSD	30,2	ODS	35,38	ČSSD	22,08	ČSSD	20,45
ODS	24,47	ČSSD	32,32	ODS	20,22	TOP 09	11,99
KSČM	18,51	KSČM	12,81	TOP 09	16,7	ODS	7,72
RMS	0,97	NS	0,17	DSSS	1,14	Úsvit	6,88
				SPR-RSČ	0,03	DSSS	0,86

Zdroj: Český statistický úřad (2013d). Výsledky voleb a referend, *Volby.cz* (<http://www.volby.cz/>, 4. 4. 2014).

Slovenská republika – Parlamentní volby

1990 - SRN		1992 - SRN		1994 – NR SR		1998 – NR SR	
Strana	% zisk	Strana	% zisk	Strana	% zisk	Strana	% zisk
VPN	29,35	HZDS	37,26	HZDS- RSS	34,96	HZDS	27
KDH	19,21	SDL	14,7	SP.Volba	10,41	SDK	26,33
SNS	13,94	KDH	8,89	MK	10,18	SDL	14,66
		SNS	7,93	SNS	5,4	SNS	9,07

2002 – NR SR		2006 – NR SR		2010 – NR SR		2012 – NR SR	
Strana	% zisk	Strana	% zisk	Strana	% zisk	Strana	% zisk
HZDS	19,5	SMĚR- SD	29,14	SMĚR- SD	34,78	SMĚR- SD	44,41
SDKÚ	15,09	SDKÚ- DS	18,35	SDKÚ- DS	15,42	KDH	8,82
SMĚR	13,46	SNS	11,73	SaS	12,14	Obyčejní lidé	8,55
PSNS	3,65					SNS	4,55
SNS	3,32						
SNJ	0,15						

Zdroj: Statistický úřad Slovenské republiky (2014). *Počet a podíl platných hlasů odevzdaných pro politické strany* (<http://portal.statistics.sk/>, 4. 4. 2014).

Polsko – Parlamentní volby

2001 - Sejm		2005 - Sejm		2007 - Sejm		2011 - Sejm	
Strana	% zisk	Strana	% zisk	Strana	% zisk	Strana	% zisk
SLD-UP	41,04	PiS	27	PO	41,51	PO	39,18
PO	12,68	OP	24,1	PiS	32,11	PiS	29,89
Sebeobrana	10,2	SPR	11,4	LiD	13,15	RP	10,02
LPR	7,87	LPR	8	LPR	1,3	LPR	-

Zdroj: Národní volební komise (2011). *Volební výsledky* (<http://pkw.gov.pl/>, 4. 4. 2014).

12 Seznam použitých zkratk

AWS – Volební akce Solidarita

ČNR – Česká národní rada

DS – Dělnická strana

DSSS – Dělnická strana sociální spravedlnosti

FN – Národní fronta

HSD-SMS – Hnutí za samosprávnou demokracii – Společnost pro Moravu a Slezsko

HZDS – Hnutí za demokratické Slovensko

KDH – Křesťansko-demokratické hnutí

KDS – Křesťanskodemokratická strana

KSČ – Komunistická strana Československa

KSÚ – Křesťanskosociální unie Slovenska

LB – Levý blok

LiD – Levice a demokracii

LPR – Liga polských rodin

MK – Maďarská koalice

MSNS – Mládež Slovenské národní strany

MW – Všepolská mládež

ND – Národní odpor

NKP – Národní parlamentní klub

NOP – Národní obrození Polska

NS – Národní strana

PiS – Právo a spravedlnost

PN – Národní pravice

PO – Občanská platforma
PPN – Polská národní strana
PSL – Polská lidová strana
PSNS – Pravá Slovenská národní strana
PWN – Polská národní jednota
RM – Republikánská mládež
RMS – Republikáni Miroslava Sládka
ROP – Hnutí obnovy Polska
RP – Palikotovo hnutí
RSS – Rolnická strana Slovenska
SaS – Svoboda a solidarita
SDKÚ-DS – Slovenská demokratická a křesťanská unie – Demokratická strana
SDL – Strana demokratické levice
SLD – Spojenectví demokratické levice
SLD-UP – Svaz demokratické levice a Unie práce (koalice)
SMĚR-SD – SMĚR - sociální demokracie
SNJ – Slovenská národní jednota
SNM – Slovenská národní mládež
SNR – Slovenská národní rada
SNRS – Slovenská národní a rolnická strana
SNS – Slovenská národní strana
SP-NS – Slovenská pospolitost – Národní strana
SPR-RSČ – Sdružení pro republiku - Republikánská strana Československa
SZA – Slovenská zelená iniciativa
UP – Unie práce

UW – Unie svobody

VDS – Všelidová demokratická strana

VPN – Veřejnost proti násilí

ZChN – Křesťansko-národní sjednocení

ZRS – Sdružení dělníků Slovenska